

Het militaire Spoorwegvervoer tijdens de mobilisatie,

DOOR

A. P. SEYFFARDT,

Kapitein van den Generalen Staf.

De oorlogstoestand, welke, ook in de neutrale landen, zulk een overwegenden invloed had op menig bedrijf, greep ook in het spoorwegbedrijf diep in. Reeds onmiddellijk bij de mobilisatie moest dit bedrijf, in het belang van 's lands verdediging, geheel aan banden worden gelegd, opdat de uitvoering van de noodige militaire vervoeren, zoowel ten behoeve van het op oorlogsvoet brengen als van het strategisch gebruik der troepen, te allen tijde verzekerd zoude zijn.

In den morgen van 31 Juli 1914 werd dan ook aan de vier Nederlandsche spoorwegmaatschappijen het telegram verzonden, waarbij alle lijnen en het gebruik van al het aan die ondernemingen toebehoorende materieel, ten behoeve van 's lands verdediging, werd gevorderd.

Volgens het „Reglement omtrent de aanwending van spoorwegen en spoorwegmaterieel in de gevallen bedoeld in art. 24 en de 2e alinea van art. 50 der wet van den 9den April 1875, laatstelijk gewijzigd bij de wet van den 8sten April 1893” werd nu de leiding van het gebruik van de gevorderde spoorwegen opgedragen aan een door den Minister van Oorlog aan te wijzen militaire autoriteit, die ten aanzien daarvan de bevelen volgde van — en verantwoordelijk was aan — den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht. De uitvoering van den dienst op de gevorderde spoorwegen bleef echter, zooveel mogelijk, overgelaten aan de bestuurders der spoorwegdiensten met het in hun dienst zijnde personeel. Ook het ontwerpen van de dienst- en treinregelingen voor het gewone verkeer, voor zoover niet reeds in tijd van vrede geschied, was aan hen overgelaten, waarbij zij echter de gegevens in acht moesten nemen hun door de leidende militaire autoriteit verstrekt, die, omtrent het samenstellen der regelingen anders kon bepalen.

Die leidende militaire autoriteit, was de Directeur van het Etappen- en Verkeerswezen, voor welke functie de sous-chef van den generalen staf werd aangewezen. Naar diens beschikkingen moest het spoorwegbedrijf zich dus regelen en vooral in de eerste dagen van het mobilisatietijdperk grepen deze beschikkingen zoodanig in het bedrijf in, dat er geen sprake kon zijn van eene exploitatie op normale wijze.

Behoudens tegenbevel, moest het hiervoren genoemde vorderingstelegram beschouwd worden als de definitieve lastgeving tot uitvoering van het mobilisatievervoer op den eersten en tweeden mobilisatiedag.

Tot dat mobilisatievervoer werden dan gerekend alle militaire vervoeren van de voorloopige waarschuwing af tot en met het innemen van de afwachtingsopstelling.

Deze vervoeren waren door het bureau voor buitengewoon militair vervoer van den generalen staf reeds in vreedetijd voorbereid, waarbij tevens de aanschrijvingen voor het betrokken spoorwegpersoneel, in samenwerking met daartoe aangewezen ambtenaren van de spoorweg-directies, waren vastgesteld. Zij omvatten:

- 1°. Het militievervoer.
- 2°. Het landweervervoer.
- 3°. Het vervoer van gevorderde paarden.
- 4°. Het vervoer van verschillende detachementen.
- 5°. Het vervoer voor het innemen van de afwachtingsopstelling.

Op den eersten en tweeden mobilisatiedag werd de gewone dienstregeling in hoofdzaak gehandhaafd, echter werden alle treinen, die slechts op bepaalde dagen liepen (markt- en schooltreinen) opgeheven, evenals een aantal goederentreinen, en liepen voorts op Zondag de treinen als op een werkdag. In verband met het aantal verlofgangers en met de sterkte van de detachementen, over bepaalde baanvakken te vervoeren, waren voorschriften gegeven om bepaalde treinen van den gewonen dienst te versterken en vóór-, volg- en bijzondere treinen te doen loopen.

Waar voor de uitvoering van al deze vervoeren eene hoeveelheid spoorwegmaterieel moest worden verplaatst naar andere lijnen, dan waar het als regel werd gebruikt, was het aantal extra-treinen vrij aanzienlijk.

De gegevens voor het vervoer der verlofgangers werden verzameld uit de jaarlijks van de korpsen inkomende woonplaatsstaten, waarin korps- en garnizoensgewijze werd opgegeven hoeveel miliciens tot de korpsgedeelten in elk garnizoen behorende, in de verschillende gemeenten des lands woonachtig waren en van welk spoorwegstation zij hun reis moesten aanvangen. De militie werd op den eersten mobilisatiedag, de landweer gedeeltelijk op den eersten, gedeeltelijk op den tweeden mobilisatiedag vervoerd.

Voor de overige vervoeren werden door de betrokken autoriteiten aanvragen ingediend.

Aan de hand van deze gegevens konden nu, in aanschrijvingen voor het spoorwegpersoneel, de voorschriften worden gegeven aangaande: het gebruik en de versterking der treinen van den gewonen dienst, de uitsluiting dier treinen voor burgerverkeer, de dienstregeling der extra-treinen en de opheffing of wel verlegging van goederentreinen. Tweemaal 's jaars, telkens voor het in werking treden van eene nieuwe zomer- of winterdienstregeling werden deze aanschrijvingen herzien en herdrukt, waarbij dan tevens rekening werd gehouden met wijzigingen in de militaire gegevens.

Na ontvangst van het vorderingstelegram werden alle voorbereidende maatregelen getroffen voor het mobilisatievervoer, dat dan ook op 1 en 2 Augustus een geregeld verloop had. Natuurlijk kwamen er treinvertragingen voor, doch deze waren over het algemeen geringer, dan die, welke steeds bij zeer druk vervoer — zooals met Paschen en Pinksteren — voorkomen.

Ook bij het vervoer der gevorderde paarden deden zich geen bijzonderheden voor. Waar de mobilisatie evenmin door vijandelijke handelingen werd verontrust, had dus het geheele mobilisatievervoer een regelmatig verloop, evenals het daaraan onmiddellijk aansluitende vervoer van verschillende der op oorlogsvoet gebrachte onderdeelen naar de zoogenaamde „afwachtingsopstelling”.

De naam „afwachtingsopstelling” kenschetste wel zeer juist de eigenaardige strategische toestand, waarin ons land zich bij het uitbreken van den wereldoorlog bevond. Immers wij moesten a f w a c h t e n welke houding de oorlogvoerenden tegenover ons zouden aannemen en van welke zijde, in verband daarmee, het grootste gevaar voor eene schending onzer neutraliteit dreigde.

Bij dat afwachten van de verdere ontwikkeling der gebeurtenissen moesten dus de noodige voorbereidingen worden getroffen om de troepen, zoo snel mogelijk, in elke gewenschte richting samen te trekken. De mogelijkheid bestond dus; dat zich plotseling de noodzakelijkheid zou voordoen meerdere divisien per spoor te vervoeren.

Voor een dergelijk concentratievervoer zou eene aanzienlijke hoeveelheid spoorwegmaterieel benoodigd zijn. Waar het tijdig bijentrekken van eene zoo groot mogelijke troepenmacht in de bedreigde richting van alles overwegende beteekenis kon zijn, mocht, bij de uitvoering der daartoe vereischte verplaatsingen, geen tijd verloren gaan met de beschikbaarstelling van dat spoorwegmaterieel. Het moest dus onmiddellijk voorhanden zijn en niet eerst aan den gewonen dienst worden onttrokken.

Verder moest de gewone dagelijksche dienstregeling zoodanig zijn, dat eene spoedige regeling en zelfs onmiddellijke uitvoering van een niet in bijzonderheden voorbereid concentratievervoer mogelijk zou zijn. Het inleggen van extra-treinen in de gewone dienstregeling moest dus zoo gemakkelijk mogelijk kunnen geschieden, terwijl die dienstregeling, zonder groote bezwaren voor den dienst op het overige net, op bepaalde baanvakken zelfs geheel moest kunnen worden stopgezet.

Dit nu werd verkregen door het invoeren van eene zeer beperkte dienstregeling, waarbij met een minimum aantal treinen, welke met beperkte snelheid reden, voor het gewone verkeer volstaan werd. Het vrijkomend materieel werd tot zoogenaamde „militaire treinstellen” verenigd, welke op daartoe geschikte stations, zooveel mogelijk in de onmiddellijke nabijheid der legeringsrayons, werden opgesteld. Die

treinstellen hadden verschillende samenstelling, zoodat elk treinstel voor eene bepaalde troepenafdeeling, of staf en troepenafdeeling plaatsruimte bood. Zoo waren er treinstellen voor: Een bataljon, een bataljon met mitrailleurpeloton, een bataljon met regimentstaf, een A-batterij met afdeelingstaf, een divisiestaf met telegraafafdeeling, twee colonnes infanteriemunitietrein enz.

Niet alleen het mobilisatievervoer, doch ook het vervoer naar de afwachtingsopstelling en het gereedstellen van het materieel verliep geregeld en den 4^{den} Augustus betuigde de Opperbevelhebber dan ook aan de Directies der spoorwegmaatschappijen zijn dank voor deze voor onze landsverdediging zoo belangrijke uitkomst, die zeer zeker voor een belangrijk deel te danken was aan de toewijding, de inspanning en het oordeelkundig beleid van de bestuurders der spoorwegdiensten en van het geheele spoorwegpersoneel, van de hoogste rangen tot de laagste. De Opperbevelhebber sprak dan ook zijne overtuiging uit, dat ook in de volgende dagen op aller medewerking zou kunnen worden gerekend.

De groote krachtproef, namelijk eene samentrekking van ons *geheele* veldleger voor een daadwerkelijk ingrijpen tegen een inval op ons grondgebied, behoefde gelukkig niet te worden afgelegd. Vooral bij een dergelijk spoedvervoer zouden vele moeielijkheden te overwinnen geweest zijn. Bij eene concentratie in Brabant van die divisies, welke oorspronkelijk opgesteld waren ten noorden der groote rivieren, werkte de capaciteit van onze lijnen en stations eene bespoediging van het vervoer niet in de hand.

Op de bruggen bij Willemsdorp, Zalt-Bommel en Hedel en op het baanvak Nijmegen—Oss beschikt men slechts over enkel spoor. Was het dus noodig geweest alle toevoerlijnen in het vervoer te betrekken, dan leverden deze enkelspoor-baanvakken bij het terugvoeren van het ledige materieel bezwaren op, die tot een langeren duur van het vervoer aanleiding zouden geven. Vooral bij een vijandelijken inval zou het niet mogelijk geweest zijn, al het spoorwegmaterieel, dat de troepen- en treinafdeelingen had aangebracht, in Brabant te laten daar de capaciteit der beschikbare stations daartoe niet voldoende zou zijn geweest. Buitendien moesten verschillende treinstellen ook tijdig worden teruggevoerd om nogmaals voor een transport te worden gebezigd. De noodzakelijke kruisingen van de troepentreinen met de ledige treinen, bij de zooeven genoemde baanvakken, konden bij onverwachte gebeurtenissen aanleiding geven tot zeer groote vertragingen.

Ook de inrichting van meerdere stationsemplacementen en met name de uitgebreidheid en de ligging van de inrichtingen tot het laden en lossen van paarden en voertuigen, was niet gunstig voor een spoedig opeenvolgend lossen van militaire treinen. Zooveel mogelijk werd daaraan tegemoet gekomen door op dergelijke, voor troepen ontlasting in aanmerking komende, stations zoogenaamde noodlaadplaatsen te bouwen.

Teneinde een inzicht te geven in de wijze waarop een eenigszins meer omvangrijk troepenvervoer werd geregeld, zullen we hierna een gedeelte behandelen van een vervoer, dat werkelijk heeft plaats gehad. Daarbij kan dan tevens worden aangetoond, welk een vertragende invloed enkelspoor-baanvakken op de spoedige uitvoering kunnen hebben. Hierbij zij echter aangeteekend, dat de omstandigheden, bij het onderwerpelijke vervoer in 1914, ongunstiger waren dan thans, omdat sinds dien het baanvak Hedel-Zalt-Bommel van dubbelspoor is voorzien, terwijl toen nog over het geheele traject van af Waardenburg tot over de spoorbrug bij Hedel, enkelspoor moest worden gereden. Verder zij er nog de aandacht op gevestigd, dat bij het te behandelen vervoer, niet de bedoeling voorzat, zoo snel mogelijk ondersteuning te brengen, doch slechts eene flinke versterking in de tweede Augustusweek van de in Brabant opgestelde troepenmacht, in verband met den eventueelen loop der gebeurtenissen. Het geheel was dan ook zoodanig geregeld, dat de gewone dienst op de niet bij het vervoer betrokken baanvakken zoo min mogelijk werd gehinderd. Indien de omstandigheden daartoe aanleiding hadden gegeven, zou dus eene regeling, waarbij het vervoer sneller van stapel liep, mogelijk zijn geweest.

Voor ons doel is het voldoende, indien we de regeling voor het eerste twaalfal treinen onder de oogen zien. De te vervoeren onderdeelen en hunne stations van vertrek en bestemming zijn in onderstaand staatje aangegeven :

Trein:	Vervoert :	Van :	Naar :
M 1	Telegraafafdeeling + veldpioniers	Utrecht	's Bosch.
M 2	Bataljon + regimentsstaf	Amersfoort	Tilburg
M 3	Brigadestaf + bataljon	Harderwijk	Udenhout
M 4	A-batterij	Driebergen	's Bosch
M 5	Eskadron	Amersfoort	Tilburg
M 6	Brigadestat + bataljon	Hilversum	Udenhout
M 7	A-batterij + regimentsstaf	Driebergen	's Bosch
M 8	Landweerbataljon	Amersfoort	Tilburg
M 9	Bataljon + mitrailleurpeloton	Harderwijk	Udenhout
M 10	Mitrailleurafdeeling	Amersfoort	's Bosch
M 11	Telegraafafdeeling	Utrecht	Tilburg
M 12	Bataljon + mitrailleurpeloton	Hilversum	Udenhout

Zooals hiervoren reeds werd uiteengezet stonden nu voor de in het staatje genoemde troepen en treinafdeelingen „militaire treinstellen,” van de vereischte samenstelling, reeds van af den derden mobilisatiedag gereed en wel respectievelijk te: Zeist, Amersfoort, Harderwijk, Maarn, Amersfoort, Hilversum, Amsterdam W. P., Kesteren, Zwolle, Woudenberg—Scherpenzeel, Utrecht C. S. en Watergraafsmeer. Voor

zoover deze niet op het station van inlading waren opgesteld, moest bij de regeling worden zorggedragen, dat deze treinstellen tijdig werden aangevoerd.

Aan de hand van de gegevens, voor wat betreft oude en nieuwe legering, opstelling en samenstelling der militaire treinstellen enz. werd nu op het bureau voor buitengewoon militair vervoer de regeling ontworpen.

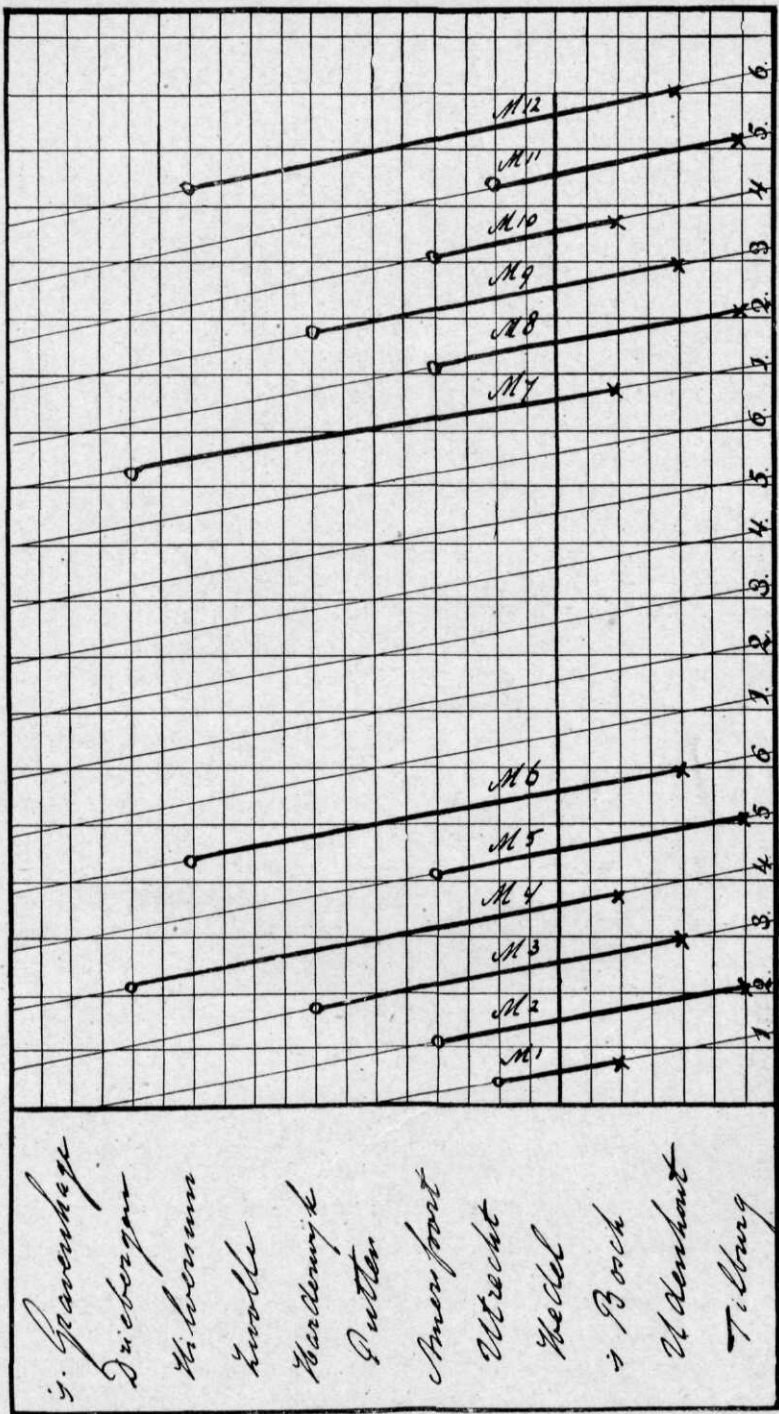
Daartoe werd eerst eene zoogenaamde hulpgrafiek gemaakt, welke den grondslag vormt van de verdere uitwerking. Voor de te bespreken twaalf treinen zag deze hulpgrafiek er als volgt uit: (zie schets 1.)

Boven de horizontale streep zijn de inlaad-, daarbeneden de uitlaadstations opgeschreven, terwijl de horizontale streep zelf een station aangeeft, dat door alle treinen moet worden gepasseerd. Op de schuine lijnen worden de treinen ingeteekend, de tusschenruimte van deze lijnen is een nader te bepalen tijdsverschil, waarmede de treinen elkander kunnen opvolgen.

De grootte van dat tijdsverschil is niet op de hulpgrafiek af te lezen. Ze wordt in verband met verschillende omstandigheden bepaald. In de eerste plaats is zij afhankelijk van de snelheid van de treinen en van den grootsten blokafstand op het af te leggen traject, doch ze zal ook rekening moeten houden met het aantal en de capaciteit der uitlaadstations.

Onderstellen we dat de grootste blokafstand 7 KM. bedraagt en dat er met eene snelheid van 35 KM. gereden wordt, dan zal het 12 minuten duren, voordat een trein den blokafstand doorloopen heeft. Eenige speling nemende, — o. a. voor het rekening houden met den tijd, benodigd voor het bedienen der signalen —, zouden de treinen elkaar met 15 minuten tijdsverschil kunnen opvolgen. Vertragingen zouden zich dan echter spoedig voortplanten. De militaire treinen, voor een groot deel bestaande uit niet van westinghouserem voorziene open- en gesloten goederenwagens, verliezen, — evenals de goederentreinen, — met stoppen en aanzetten 4 minuten. Een trein welke in het aangehaalde geval voor een onveilig signaal stopte, zou dus, ook al kon hij onmiddellijk weder in beweging gaan, alle volgende treinen in vertraging brengen. Het zal dus aanbeveling verdienen onder dergelijke omstandigheden minstens 20 minuten tusschenruimte te nemen.

Nu moet nog rekening gehouden worden met het aantal en de capaciteit der uitlaadstations, daar men niet voortdurend nieuwe treinen kan aanvoeren, indien de ontruiming van de voor ontlading bestemde lijnen en inrichtingen daarmede geen gelijken tred houdt. Heeft men b.v. slechts drie uitlaadstations, die alle niet meer dan één trein gelijktijdig kunnen ontladen, dan zouden de voor uitlading bestemde inrichtingen eene zoodanige capaciteit moeten hebben, dat de ontlading binnen het uur was afgelopen. Is hier $1\frac{1}{2}$ uur voor noodig, dan moet het tijdsverschil, waarmede de treinen elkaar volgen al tot een half uur worden vergroot.

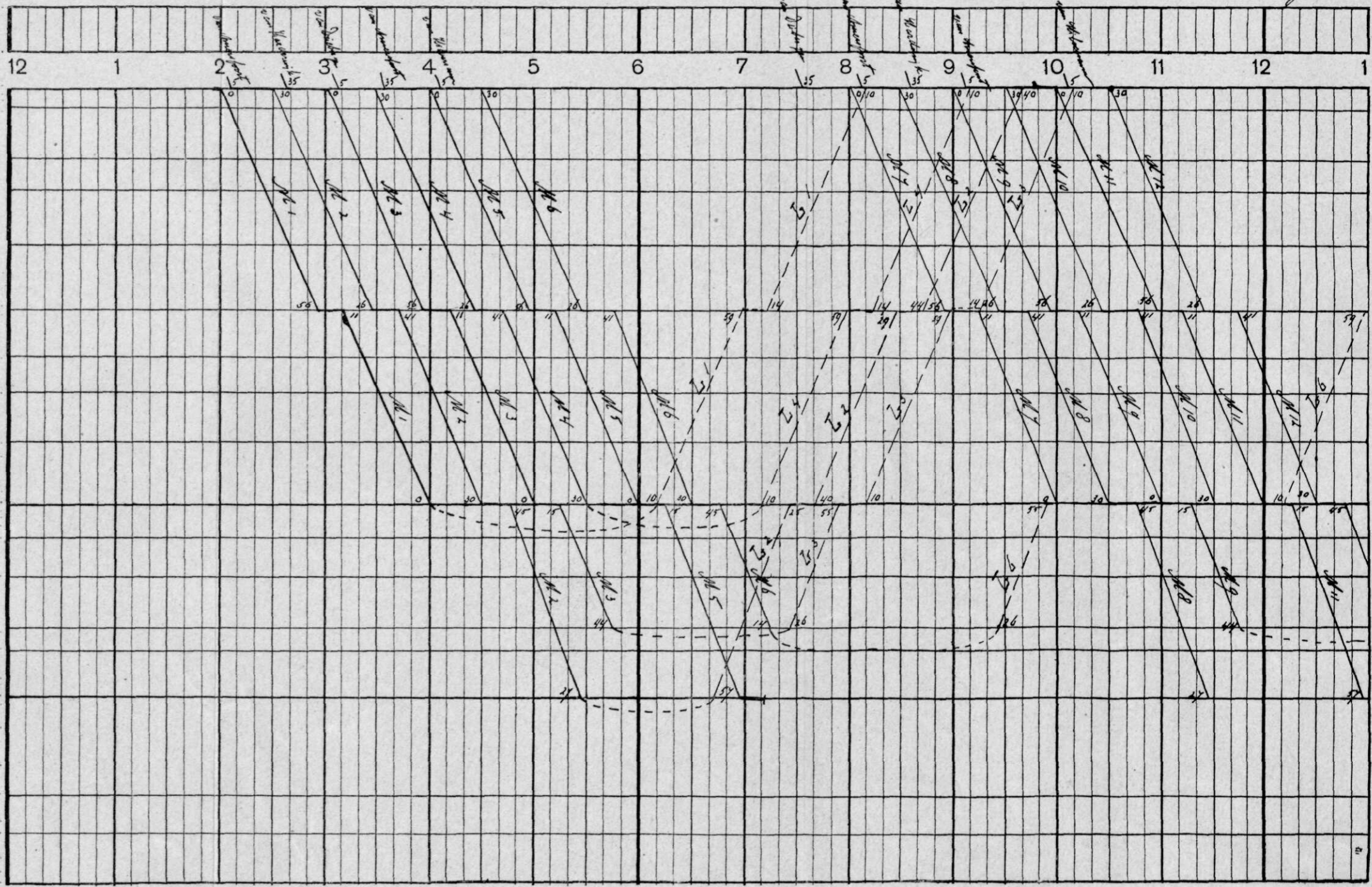

Schets I.

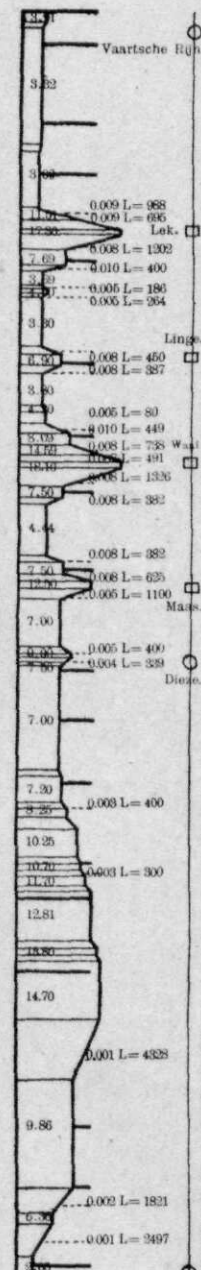
Samiddag.

Lengteprofiel.

Afstanden in Kilometers.	
Van station tot station.	Totaal van Utrecht.
Utrecht	0.000
Utrecht	0.320
Utrecht	1.366
Utrecht	2.500
Houten	5.739
Schalkwijk	8.239
Culemborg	12.088
Geldermalsen	17.999
Waardenburg	24.327
Zalt Bommel	25.467
Hedel	31.130
Maasbrug Overgang	35.141
's Hertogenb.	40.907
Vught Z. O. (halte)	43.440
Helvoirt	46.377
Udenhout	47.915
Berkel-Enschot	49.409
Tilburg	51.152
Gilze-Rijen	51.763
Dorst	64.841
Breda	66.404

Hoogten boven A.P.
 ○ Beweegbare brug.
 □ Vasto brug.

Een etmaal wordt nu voor het vervoer verdeeld in periodes van 6, 4 of 3 uur. De eerste treinen van de verschillende periodes vormen gezamenlijk de eerste serie, de tweede treinen vormen de tweede serie enz. Voor de regelmatigheid van het vervoer en dus voor het gemak bij de regeling en de uitvoering, verdient het aanbeveling de treinen van eenzelfde serie ook naar eenzelfde station te doen vertrekken of op eenzelfde station te doen inladen, zoo mogelijk zelfs beide.

In het onderhavige geval is het tijdsverschil, waarmede de treinen elkaar kunnen volgen, bepaald op een half uur; het etmaal is verdeeld in periodes van drie uur. De treinen van de eerste serie ontladen te 's Bosch, die van de tweede serie te Tilburg, die van de derde te Udenhout enz.

Teneinde de gelegenheid te hebben den invloed van treinvertragingen en verkeersstoringen zooveel mogelijk op te heffen kan men, in een etmaal, in een der periodes, of wel in een of meer series, geen treinen laten loopen. Ook kan men beide middelen gelijktijdig toepassen. Dergelijke maatregelen zijn natuurlijk meer gewenscht, naarmate het tijdsverschil tusschen de treinen geringer en dus de kans op voortplanting van eene eventueele vertraging grooter is.

Bij een tijdsverschil van een half uur, doet zich — althans bij niet te groote blokafstanden — de noodzakelijkheid daartoe niet zoo sterk gevoelen. Dit bleek ook bij de uitvoering van het hier behandelde vervoer, waar, niettegenstaande de eerste trein, door verschillende oorzaken, 11 minuten vertraging kreeg, de daarop volgende treinen toch precies op tijd hunne bestemming bereikten.

De vrije periode, die we hier op de hulpgrafiek aantreffen, is dan ook voornamelijk om een andere reden ingelegd en wel voor het terugvoeren van het ledige materieel, met het oog op het toenmaals enkelsporige baanvak Waardenburg—Hedel. Zulks komt duidelijker uit, wanneer we het hiervoren weergegeven stuk van de hulpgrafiek op het baanvak Utrecht—'s Bosch—Tilburg van de spoorweggrafiek uitwerken. (Zie schets 2.)

Trein M 1, die te 4⁰⁰ nam. te 's Bosch aankomt, vertrekt, na ontlading van de troepen en na door rangeeren voor de terugreis te zijn gereed gemaakt, te 6¹⁰ nam. als trein L 1 (ledig). Deze trein kruist even voor Hedel met trein M 6. Volgt trein M 7 nu met een half uur tijdsverschil op M 6, dan zouden M 7 en L 1 elkander op het enkelsporige baanvak Hedel—Waardenburg hebben ontmoet. Op de grafiek zien we dan ook duidelijk, hoe het terugvoeren van de ledige treinen, — die met de letter L zijn aangeduid en door stippellijnen met de beladen M-treinen verbonden, — in de vrije periode plaats heeft, voor zoover ze niet, zooals trein M 5, ter plaatse blijven opgesteld. Trein L 6 kan niet meer tijdig genoeg te 's Bosch zijn om het bewuste baanvak ongehinderd te doorloopen en blijft dus te 's Bosch op eene volgende vrije periode wachten.

Op dezelfde wijze werden nu ook de overige treinen van het vervoer op de grafieken ingeteekend, waarna, aan de hand van de grafieken, tijdtafels voor het spoorwegpersoneel werden vervaardigd, welke door de topografische inrichting in de gewenschte hoeveelheid werden vermenigvuldigd. Zoowel aan het stations- en treinpersoneel, als aan het personeel van den weg, — wissel- en overwegwachters — op de betrokken baanvakken, werden deze tijdtafels uitgereikt, waardoor zij op de hoogte werden gebracht van de dienstregeling der militaire treinen. Voor de hoogere beambten en ambtenaren werden buitendien nog overzichtstaten van het geheele vervoer en van den omloop van het materieel der militaire treinstellen vervaardigd. Door deze maatregelen was de goede uitvoering van het vervoer en het toezicht daarop zooveel mogelijk verzekerd.

Het spreekt wel van zelf, dat eene dergelijke wijze van handelen alleen mogelijk was bij een vervoer, dat of reeds te voren was gereed gemaakt of waarvoor nog voldoende tijd beschikbaar was om al deze werkzaamheden te doen uitvoeren.

Bij een onvoorbereid vervoer zou de opzet dezelfde zijn geweest, doch de tijd voor het in grooten getale afdrucken en verspreiden van tijdtafels enz. hebben ontbroken. Misschien zelfs zou, bij het nog voltooiën der uitwerking van het vervoer, dit reeds moeten beginnen en de vertrekuren van de eerste treinen telegrafisch moeten worden aangekondigd. Juist in de regelmaat van het vervoer en het met vaste tusschenruimte loopen der treinen, zijn dan waarborgen te vinden voor het zoo goed mogelijk slagen.

Eene deugdelijke voorbereiding verdient begrijpelijkerwijze de voorkeur en als de loop der gebeurtenissen daartoe aanleiding gaf, werd dan ook op het bureau voor buitengewoon militair vervoer soms onder hoogen druk gewerkt om de voorbereiding van het troepenvervoer in eene bepaalde richting, tot in bijzonderheden, uit te werken. Ook de topografische inrichting kreeg dan van de werkzaamheden haar deel.

Voor de meest waarschijnlijke gevallen waren de vervoeren geheel uitgewerkt gereed en de bescheiden reeds bij de spoorwegmaatschappijen opgelegd.

De gewone dienstregeling was intusschen gaandeweg uitgebreid en de uitvoering van dergelijke groote vervoeren zou onvermijdelijk eene stremming van het gewone verkeer tengevolge hebben, waarom maatregelen waren voorbereid, om de moeielijkheden daarvan zooveel mogelijk te ondervangen.

Voor de vervoeren van geringer omvang bepaalden zich de werkzaamheden tot het inleggen van extra-treinen en het verdeelen van de transporten over verschillende treinen van de gewone dienstregeling.

De opvolging van de bepaling van § 154 van het „Voorschrift ver-

voër Krijgsvolk enz., betreffende het doen van aanvragen aan den D. E. V., bleek daarbij maar al te noodzakelijk, waarvan helaas niet altijd alle commandanten waren doordrongen. Vooral als meerdere detachementen, die van elkaar niet wisten, op verschillende stations van een bepaald traject, op reis moesten gaan, was centrale leiding onontbeerlijk om storing in den dienst van de toch reeds overbelaste treinen te voorkomen.

Eene kennisgeving aan den stationchef van het station van vertrek was daartoe niet voldoende. Deze toch kon niet nagaan, hoe de trein over het verdere traject werd belast en beschikte buitendien meestal niet over het noodige rijtuigmaterieel om den trein voldoende te versterken. Toen de moeielijkheden met de kolenvoorziening tot meerdere beperking dwongen en het rijden van extra-treinen zooveel mogelijk moest worden vermeden, werden ook vaak grootere transporten over meerdere treinen van de gewone dienstregeling verdeeld. Het voorkomen van overbelasting der treinen werd dan soms een ware puzzle.

Ten behoeve van den etappendienst liep dagelijks een verplegingspoortrein van de regelingsetappenplaats naar het zuiden, welke trein de wagens met verplegingsmiddelen naar de eindstations bracht, terwijl sommige wagens met goederentreinen van den gewonen dienst werden doorgevoerd. Ook hier dwong de kolennood tot beperking en werden dan ook later de verplegingsmiddelen zooveel mogelijk te water en met de gewone goederentreinen vervoerd.

Voor het vervoer van zieken en gewonden werden onmiddellijk bij mobilisatie eenige treinen samengesteld, bestaande uit gesloten goederenwagens, welke, overeenkomstig het daaromtrent bepaalde in het „Voor-schrift Laden en lossen”, voor dat vervoer waren ingericht. In den loop van het mobilisatietijdperk werden aan de inrichting dezer wagens nog eenige verbeteringen aangebracht. Verder werden door de zorg van het Roode Kruis nog eenige treinen ingericht, hoofdzakelijk samengesteld uit bestelgoederenwagens, wat het voordeel had, dat deze wagens ook afzonderlijk met alle treinen konden worden medegevoerd.

Ten slotte werden als proef in de centrale werkplaats te Tilburg eenige oude lokaalspoorrijtuigen op 's Rijks kosten tot ambulance-rijtuigen omgebouwd en bood een nationaal comité twee volledig ingerichte ambulancetreinen, uit dergelijke rijtuigen bestaande, aan de Regeering aan. Deze treinen zijn, na het sluiten van den wapenstilstand, in gebruik geweest voor het afvoeren van de talrijke zieke en gewonde Engelsche en Fransche krijgsgevangenen uit de Duitsche gevangenkampen naar Rotterdam en hebben toen uitstekend voldaan.

Voor het vervoer, in grooten getale, van onze eigen zieken en gewonden zijn de ambulance-treinen gelukkig niet noodig geweest. Een oorlogsetappenvervoer behoefde niet in werking te treden.

De papieren resultaten van den arbeid, waarin we door het voren-

staande eenig inzicht meenen te hebben gegeven, konden in de archieven blijven rusten. Dank zij ook de zeer bereidwillige medewerking van de desbetreffende bureaux der spoorwegmaatschappijen, waren de noodige voorbereidingen getroffen, die ons het vertrouwen gaven, dat, wat het spoorwegvervoer betrof, men gereed was, met de beschikbare middelen, het meest mogelijke bij te dragen tot een snel geheel op oorlogsvoet brengen en op de bedreigde plaats samentrekken van onze weermacht.

Democratisering van de Weermacht.

Verband tusschen economisch en militair weervermogen,
kader- en oefenplicht,

DOOR

S. VAN AKEN.

Ook in ons land werden, na de publicering van Wilson's 14 punten, stemmen gehoord, die op „Abrüsten” aandrongen, d.w.z. forten slechten, arsenalen leeg maken, munitie opruimen, vloot liquideeren en dienstplicht afschaffen; goede, brave menschen geloofden, dat god Mars zijn laatste pijlen verschoten had en dat op de puinhoopen van het Geweld, in een Volkerenbond, een paradijs in wording was, dat door de geheele menschheid zou beschermd worden. In dit vooruitzicht werd onmiddellijke demobilisatie, ja zelfs afschaffing van het leger verlangd.

De verantwoordelijke autoriteiten hebben er gelukkig anders over gedacht. Een Volkerenbond zonder de middelrijken, de „vrije zee” onder Engeland's oppermacht, 500 nieuwe oorlogsschepen in Amerika in aanbouw, oefenplicht in Frankrijk en misschien ook in Amerika, dit alles stemde tot voorzichtigheid, welke helaas niet overbodig gebleken is. Want wie, die de vredesvoorwaarden, en meer bepaald de punten 2 en 4 met eenige aandacht gelezen heeft, kan nog in een blijvenden vrede gelooven? Wie, die de Duitschers iets meer dan oppervlakkig kent, kan aannemen, dat dit energieke volk, rustig het juk zal blijven torsen, dat het zoo meedoogenloos wordt aangelegd?

Haat is alom uitgezaaid, wraakkreten worden overal gehoord, het „zelfbeschikkingsrecht” der volken is slechts een phrase gebleken, grensgeschillen zijn aan de orde van den dag, in het Oosten is de warboel grooter dan ooit en als straks de vrede gesloten wordt, zal er zooveel brandstof zijn opgehoopt, dat een enkele vonk voldoende is om geheel Europa weer in lichtelaai te zetten.

Tegenover dien toestand is het, voor een grensland als het onze, plicht, het tekort aan materieel, munitie, vliegtuigen, onderzeebooten, enz., dat in 1914 bleek te bestaan, met bekwamen spoed aan te vullen en de geheele mannelijke bevolking voor de landsverdediging geschikt te maken.

Zoo begrijp ik democratisering van de weermacht in tegenstelling met hen, die deze meenen te vinden in het afschaffen van den militairen groet, het kiezen van de aanvoerders door de manschappen zelven en het instellen van soldatenraden; dit zijn slechts middelen waardoor de

discipline ondermijnd en het hanteeren van een massa onmogelijk gemaakt wordt. Heteronome tucht, waaraan iedereen zich te onderwerpen heeft, en een behoorlijk hiërarchisch verband zullen altijd voor een weermacht noodzakelijk blijven, zonder deze wordt ze een bende, gevaarlijker voor de eigen bevolking dan voor een mogelijken vijand.

Het organiseren van de geoefende massa tot een bruikbaar geheel kan slechts worden toevertrouwd aan de weinigen, die zich de bestudeering van dit veelomvattend onderwerp tot levenstaak kozen. Groote zaakkennis, veel ervaring en de vaste wil om onvervaard met traditie en sleur te breken, zijn noodzakelijke voorwaarden om het vraagstuk tot de voor onze toestanden meest gewenschte oplossing te brengen. Hoe die massa geoefend zou kunnen worden moge uit het volgende blijken.

Onder „weerbaarheid” in den uitgebreidsten zin van het begrip, heeft men zoowel economische als militaire weerbaarheid te verstaan. En aangezien nu economische en militaire weerbaarheid zich tot elkaar verhouden als oorzaak en gevolg, kunnen ook de tegenstanders van militaire weerbaarheid rustig met de voorstanders daarvan samengaan en zulks te gemakkelijker, omdat alles wat de strijdbaarheid van het volk in militairen zin verhoogt, ook aan de economische weerbaarheid ten goede komt. Zoowel voor als gedurende den afgelopen oorlog, heeft Duitschland de juistheid van deze stelling onweerlegbaar bewezen.

Een der grondslagen voor die weerbaarheid is een goed georganiseerde lichamelijke volksofvoeding, omdat verbeterde gezondheid, verhoogde energie en vergroot arbeidsvermogen, en dus ook vermeerderde volkswelvaart, daarvan de gevolgen zijn. De volgende grepen uit de nieuwere physiologie mogen dit alles verduidelijken.

De bekende Turijnsche physioloog, prof. A. M o s s o, liet een zijner assistenten twee halters van 5 K.G., in een vastgesteld tempo, zoolang omhoog en weer voor de schouders brengen, totdat vermoeienis intrad.

Den eersten dag belette vermoeienis een verder voortzetten der beweging na de 25ste maal. Dezelfde persoon bracht na 70 dagen oefenen de halters 120 maal omhoog en had dus de hefkracht van zijn armen vervijfvoudigd. M. a. w. de door hem verrichtte hoeveelheid mechanische arbeid was van 125 tot 650 K.G. Meter gestegen, dus gelijk geworden aan den arbeid noodig om een voor de schouders gebrachte staaf van 105 K.G. 12 maal omhoog te brengen. (Voor elke gewichtsverplaatsing in opwaartsche richting is 0.50 M. aangenomen).

De proef bewijst het toenemen der spierkracht door stelselmatig oefenen.

Om den invloed van het oefenen in ander opzicht te doorgronden

heeft men de stofwisseling in het lichaam gedurende den arbeid gemeten en dus het energie-verbruik in warmte-eenheiten vastgesteld 1).

Bij alle door stoom bewogen machines gaat een belangrijk deel van het energie-verbruik verloren, het nuttig effect wordt gewoonlijk op 15%, en voor de fijnst afgewerkte machines tot op 22%, geschat. Voor de menschelijke machine is het nuttig effect, dat door de verbranding in de spieren verkregen wordt, grooter dan bij elke andere machine. Bij den geoefenden mensch bedraagt het tot 30%, en soms nog meer, van het energie-verbruik. (Vgl. Zuntz und Schamberg).

Hier volgt het resultaat van een zeer samengesteld wetenschappelijk onderzoek, ingesteld door prof. Durigte Weenen. De oefening voor het onderzoek was bergklimmen. Bij het begin van het onderzoek verbruikte hij 9 kleine calorien voor 1 K.G. Meter arbeid; hij verrichtte in eene minuut 825 K.G. Meter. Na zes weken oefening had hij voor 1 K.G. 7.9 kleine calorien noodig terwijl de per minuut verrichtte arbeid tot 1300 K.G. Meter gestegen was.

Als resultaat van deze proef kan dus worden vastgesteld, dat door oefening de menschelijke machine niet alleen tot grooter arbeid geschikt wordt, doch dat zij dit werk ook meer economisch verricht, d. w. z. dat ze voor eenzelfde arbeid, met minder stofverbruik en dus met minder voedsel volstaat.

Een derde gevolg van de spieroefening, dat zeker niet van minder beteekenis dan de beide vorige geacht moet worden, is de grootere geschiktheid tot langdurig voortgezette arbeid. Een gevolg, dat, tenzij ons den 2-urigen werkdag der bolsjewiki wordt opgelegd, uit een economisch oogpunt, waar een volledig gebruik van het menschelijk arbeidsvermogen dikwijls gewenscht en noodzakelijk is, van groote waarde moet geacht worden.

Het gevoel van vermoeidheid ontstaat, zooals bekend, door de inwerking van vermoeidheids-producten, die zoowel van geestelijken als van lichamelijken arbeid het gevolg zijn. Deze stoffen oefenen een zoodanigen invloed op spieren en zenuwen, dat voortgezette arbeid geleidelijk moeilijker en ten laatste geheel onmogelijk wordt.

Bij het gebruiken van een beperkt aantal en kleinere spiergroepen ontstaat locale en bij het in werking stellen van meerdere en grootere spiergroepen algemeene vermoeidheid.

Het tijdstip waarop het gevoel van vermoeidheid optreedt, is van een

---

1) Een kleine warmte-eenheid (kleine calorie) is de hoeveelheid warmte, noodig om de warmte van 1 kubieke centimeter water een graad Celsius te verhoogen; een groote calorie geeft de warmte aan waardoor 1 K.G. water een graad Celsius warmer kan worden gemaakt. Deze warmte-eenheid komt overeen met 427 K.G. Meter mechanische arbeid, d. w. z. de kracht vereischt om een gewicht van 427 K.G. 1 M. hoog op te heffen. De kleine calorie komt dus overeen met een kracht van 0.427 K.G. Meter.

groot aantal factoren afhankelijk en voor groepen van menschen verschillend. Door sterk ontwikkelde wilskracht en genoeg in den arbeid waarmee men zich bezighoudt, kan het tijdstip waarop vermoeidheid intreedt aanmerkelijk verschoven worden. Veel van hetgeen ter zake nog onbekend was, is in de laatste jaren verklaard door de onderzoekingen van prof. Weber, ingesteld in het Kaiser-Wilhelm-Instituut te Dahlem.

Het is hier niet de plaats om de door hem ontwikkelde theorieën over bloedverschuiving nader te beschouwen en toe te lichten; ik moet volstaan met de vermelding dat daardoor duidelijk wordt aangetoond, dat door een zoo alzijdig mogelijke oefening van het geheele lichaam, het arbeidsvermogen vergroot en het intreden van vermoeidheid tegenhouden wordt.

Resumeerend krijgen wij dus als gevolg van stelselmatig oefenen:

1°. vergrooting van de absolute spierkracht; 2°. grooter arbeidsvermogen, dat met minder stofverbruik en dus met minder voedsel tot uiting komt en 3°. veel later intredende vermoeidheid, waardoor de arbeid langer kan worden voortgezet.

Het nut van het oefenen wordt ook nog vergroot door den invloed van inspannend oefenen op de wilskracht en de besluitvaardigheid en zeker niet het minst door het feit, dat door het gemak waarmee ten laatste moeilijk en inspannend werk wordt verricht, de plicht tot den arbeid niet als een last, doch als een genoeg wordt beschouwd. In elke goed gegeven gymnastiek-les en vooral in onze gymnastiek-vereeningen kan men zich hiervan overtuigen.

Er is eindelijk nog iets, dat even aangestipt moet worden, om de economische en militaire beteekenis van stelselmatig oefenen in het licht te stellen.

De Duitsche physioloog, Prof. F. A. Schmidt te Bonn, heeft vastgesteld:

1°. dat van de soldaten, die gedurende hunnen diensttijd tuberculeus werden, de borstomtrek ruim 1 c.M. beneden de maat bleek te zijn, die ze in verhouding tot de lichaamslengte moest hebben;

2°. dat van de soldaten, die op 20-jarigen leeftijd geheel ontwikkeld waren, niet meer dan 24 per duizend tuberculeus werden, terwijl van de niet behoorlijk ontwikkelden, menschen met een te zwak spierstelsel en te geringe borstkas-ontwikkeling, niet minder dan 25.2 per duizend gedurende hunnen diensttijd aan die ziekte kwamen te lijden. Wanneer men nu nog daarbij in aanmerking neemt, dat deze laatste categorie eerst op 22-jarigen leeftijd werd ingelijfd en de behoorlijk ontwikkelden 2 jaar vroeger, dan volgt hieruit, dat de bezitters van een goed spierstelsel en een voldoende ontwikkelde borstkas met een veel grooter weerstandsvermogen tegen de verschrikkelijkste aller volksziekten gewapend zijn, dan de anderen.

Ten slotte zij er aan herinnerd — in den loop der jaren heb ik dit

in verschillende geschriften meer uitvoerig aangetoond — dat het oefenen tusschen den 14- en 20-jarigen leeftijd, ter voorkoming van bovenvermeld kwaad, van de grootste beteekenis is, omdat juist in die jaren de grondslag wordt gelegd voor de levenskracht en het weerstandsvermogen gedurende het geheele volgende leven; het in dien leeftijd gepleegde verzuim kan nooit meer worden ingehaald. Ik herinner hier slechts aan den snellen groei van het hart in het puberteits-tijdperk in tegenstelling met de veel langzamer ontwikkeling van de borstkas gedurende die periode. Wordt door doelmatig oefenen in dit tijdperk, aan het hart geen voldoende ruimte gegeven, dan ontstaat de relatieve „borstnauwte” die bij langer voortbestaan den bloedsomloop belemmert en hypertrophie en hartverwijding ten gevolge heeft. (Zie o. a. K r e h l, Erkrankungen des Herzmuskels. Zweite Auflage, 1913.)

Ik meen door het vorenstaande te hebben bewezen, dat economisch en militair weervermogen ten nauwste met elkaar samenhangen en dat, ter bereiking van de maximale volkskracht, een algemeene lichamelijke volksopvoeding een eerste vereischte is.

De omstandigheden hebben er toe geleid, dat wij, zonder den minsten strijd, algemeenen dienstplicht gekregen hebben. Wat vooruitziende en vooruitstrevende militaire en burgerautoriteiten reeds vele jaren geleden voor ons onafwijsbaar noodzakelijk achtten is, door het gevaar, dat ons zelfstandig volksbestaan bedreigde, heel eenvoudig opgelegd; het is niet alleen zonder verzet, doch als iets van zelf-sprekends, vrijwel met algemeene instemming aanvaard. Hieruit sprak de vaste wil van het geheele volk om het gevaar te voorkomen en, indien noodig, dit met geweld te keeren. Gelukkig is het niet zoover gekomen, 't zou ons, omdat wij niet gereed waren, evenals België gegaan zijn, De harde les, die dit onschuldige volk ontving, zij ook ons een luid klinkende waarschuwing, haar in den wind slaan zou het summum van roekeloosheid zijn.

Wij moeten daarom den algemeenen dienstplicht ook voor de toekomst handhaven en naar middelen zoeken, waardoor de militaire bruikbaarheid van onze weermacht tot de grootste hoogte wordt opgevoerd, de persoonlijke druk tot het noodzakelijke beperkt blijft en de finantieele lasten de grenzen van onze draagkracht niet overschrijden.

Handhaving van den tot 1914 bestaanden toestand is even roekeloos als ontijdige ontwapening. Tenzij men het leger afschaft, moet aan vorenstaande voorwaarden worden voldaan. De oplossing van het vraagstuk ligt voor ons in kader- en oefenplicht. Voor beide instellingen heb ik, met de heeren Seyffardt, Eland, Staal, van Dam van Isselt, Verhey, Kiersch, Marchant, Fabius, Ram, Thomson, Polvliet, e. a. reeds 30 jaar lang gepropageerd, hier zal daarom slechts in zeer algemeene trekken worden aangegeven, wat voor den actueelen toestand noodzakelijk en ook bereikbaar is.

A. DE KADERPLICHT.

Een kern beroepskader zal altijd noodig blijven, dit moet echter uit andere kringen voortkomen en langs anderen weg gevormd worden. In het systeem, dat ik mij voor de toekomst denk, zal het beroepskader bij selectie getrokken worden uit het verlofskader, dat de militaire loopbaan boven de burgerbetrekking verkiest. Meer dan een voordeel zal hiervan het gevolg zijn. Een te-vroege beroepskeuze, waardoor men menschen in het leger krijgt, die door gebrek aan lust in hunnen werkring hun geheele leven als een mislukking beschouwen, wordt voorkomen, omdat zij, eerst na met den militairen dienst te hebben kennis gemaakt, hunne toekomst bepalen; men krijgt dus kader, dat uit vocatie dient, waarvan volle toewijding niet alleen geëischt doch ook inderdaad verwacht kan worden; men voorkomt, dat het gezag, de tucht en de discipline ondermijnd worden, doordat jongelvi, in hun geheele doen en laten vaak nog kinderen, ouderen bevelen moeten; men krijgt voor de opleiding paedagogisch gevormde leerkrachten, wier algemeene ontwikkeling op gelijke hoogte, of boven die van hunne leerlingen staat en voor de hoogere rangen menschen, wier voorafgaande algemeene wetenschappelijke vorming, eenzijdigheid en bekrompenheid uitsluiten.

De kaderplicht moet worden opgelegd aan alle leerlingen van Gymnasia, Hoogere Burgerscholen, Kweek- en Normalscholen voor onderwijzers en zou kunnen beginnen bij intrede van het 16de levensjaar 1). Niet meer schoolgaanden kunnen, mits voldoende aan de eischen van algemeene ontwikkeling, bij het eindexamen 3 j. c. gesteld, als vrijwilligers worden toegelaten, onder aanvaarding van alle voorwaarden den kaderplichtigen opgelegd.

Wekelijks wordt twee uren onderwijs gegeven. In de maand Augustus wordt een oefenkamp betrokken; in het jaar waarin de kaderplichtigen hun 19de en 20ste levensjaar bereiken, worden zij van 15 Juni tot 15 September in een oefenkamp vereenigd; tijdens de laatste periode wordt hunne opleiding afgesloten.

Omdat het officierskorps in hoofdzaak zal gevormd worden uit gepromoveerden of studeerenden, moet bij de opleiding voor de verschillende wapens rekening gehouden worden met den aard der studie en met het garnizoen der universiteitssteden. Zoo zullen b. v. de Genie- en Artillerie-officieren in hoofdzaak uit te Delft studeerenden moeten getrokken worden.

De overgang tot het beroepskader is door behoorlijke salarieering aantrekkelijk te maken; de onderofficieren, zoowel als de officieren, moeten, als zij zich voor hun geheele toekomst aan het leger verbinden, de zekerheid hebben, dat zij ook het salaris kunnen bereiken, dat,

1) Het billijke van dezen maatregel heb ik uitvoerig aangetoond in de vergadering van de Ver. ter beoefening der Krijgswetenschap van 26 Maart 1909.

onder gunstige omstandigheden, als burger hun deel zou zijn. Wanneer men bedenkt, dat door selectie slechts de besten uit de goeden voor den overgang naar het beroepskader in aanmerking zullen komen, dan is deze eisch zeker niet overdreven te achten.

De voltooiing van de beroepsopleiding, zoowel voor onderofficieren als officieren, kan aan de Koninkl. Mil. Academie geschieden, alle andere inrichtingen voor militair onderwijs kunnen worden opgeheven.

Het onderwijs aan de kaderplichtigen moet door beroeps-, of tegen behoorlijke vergoeding, door verlofskader gegeven worden, dat zich daarvoor beschikbaar stelt. Dit onderwijs wordt gegeven aan de hand van een, door het legerbestuur vast te stellen leerplan, waarin de stof over de verschillende leerjaren zoodanig verdeeld is, dat op hetzelfde tijdstip, in het geheele land, dezelfde kennis en geoefendheid bereikt worden. Woonplaatsverandering leidt dan niet tot vertraging in de opleiding en het voortgezet oefenen in de kampen geschiedt voor allen op dezelfde basis. De te bereiken rang wordt slechts afhankelijk van de persoonlijke hoedanigheden.

Bij het begin van zijne opleiding ontvangt de kaderplichtige een boekje waarin zijn verplichtingen zijn vermeld; woonplaats-veranderingen, enz., worden daarin opgeteekend.

Voor het niet of het slechts gedeeltelijk voldoen aan de opgelegde verplichtingen moet een strafbepaling vastgesteld worden, die krachtig preventief werkt, b. v. inlijving als soldaat op den dienstplichtigen leeftijd gedurende een jaar boven den voor de massa vastgestelden oefeningstijd.

Uit een ingesteld onderzoek is mij gebleken, dat tegen de hier geschetste opleiding van de zijde van het onderwijs, evenmin als van de zijde der kaderplichtigen, bezwaren bestaan. Integendeel! Men zou deze regeling toejuichen, omdat ze geen onderbreking der studie veroorzaakt en nog andere, hier niet nader te bespreken voordeelen biedt.

Ook uit het oogpunt van militaire bruikbaarheid is deze wijze van kadervorming aan te bevelen. De kaderplichtige staat langer onder militair verband, het geleerde beklift beter en hij kan, op den dienstplichtigen leeftijd, onmiddellijk vertrouwd worden gemaakt met de taak die hij bij mobilisatie te vervullen heeft.

Gezien het aantal studeerenden, zal, door een regeling in den hier bedoelden geest, zoo ruimschoots in de behoefte aan kader worden voorzien dat minder-geschikten volstrekt niet voor een rang in aanmerking zullen behoeven te komen.

De rang van korporaal moet om verschillende redenen worden afgeschaft.

B. DE OEFENPLICHT.

Het is een dwaling te meenen 20-jarige jongelieden, zooals de groote

meerderheid nu in het leger komt, binnen twee jaar tot bruikbare landsverdedigers te vormen; hetgeen men in korter tijd bereikt, is geheel afhankelijk van hunne voorafgaande moreele, intellectueele en fysieke opvoeding.

Ten opzichte van de groote massa is het, na den schoolplichtigen leeftijd, vrijwel onmogelijk eenigen invloed op de moreele en intellectueele vorming te oefenen, indirect kan door een voortgezette fysieke opvoeding nog veel worden bereikt.

De fysieke opvoeding kan, met uitzondering van de zuiver technisch militaire vakken, ongeveer alles tot ontwikkeling brengen wat de landsverdediger te velde noodig heeft. D. w. z. kan hem lichamelijke vaardigheid, kracht, uithoudingsvermogen, vastberadenheid, moed en orienteringszin bijbrengen, hem disciplineeren en aan tucht gewennen en gemeenschapszin bij hem aankweeken.

Op den grondslag van dit alles is het niet moeilijk hem in korten tijd, in een oefenkamp, alles te leeren wat hij als soldaat noodig heeft en hem dit in korte herhalingsoefeningen te laten onderhouden.

Is het, met de bestaande organisatie van ons voortgezet onderwijs, weinig bezwaarlijk, zelfs gemakkelijk, om kaderplicht in te voeren, met oefenplicht voor de massa is dit iets geheel anders. Een enkele blik in onze maatschappelijke verhoudingen is voldoende om die bezwaren duidelijk te maken.

Het 12- à 13-jarige volkskind verlaat de school, om — en dit geldt voor de groote massa — in fabrieken en werkplaatsen, in winkels en magazijnen, op schepen en op het land, werk te vinden, dat hem van 's morgens vroeg tot 's avonds laat in beslag neemt. Behalve op de Zon- en feestdagen en op de hier en daar ingestelde vrije zaterdagnamiddagen is van vrijen tijd geen sprake en slechts de gezondsten en de krachtigsten onder hen toonen lust en opgewektheid om in lichaamsoefeningen ontspanning te gaan zoeken. Zij, die daaraan in de eerste plaats behoefte hebben, blijven thuis, slenteren langs de straat en voeren katekwaad uit. In het tijdperk der puberteits-ontwikkeling neemt dit aantal toe en tegen den 14- tot 16-jarigen leeftijd is de liefhebberij gewoonlijk geheel opgehouden. Slechts d w a n g kan dan der jeugd de voor den levenslust en de levenskracht zoozeer gewenschte gevolgen van goed geleid oefenen voor het geheele volgende leven verzekeren. Het zijn geen veronderstellingen die ik hier neerschrijf doch feiten die de ervaring leerde zoowel in het eigen land als daar buiten. Hoe klein is b.v., in verhouding tot de bevolking, het aantal voetbal spelende jongelieden en hoe groot het aantal ongemotiveerd aangevraagde vrijstellingen van het gymnastiek-onderwijs? Het totaal aantal bij het Ned. Gymn. Verbond aangesloten personen bedraagt, oud en jong, 32000 en de „Volksklassen voor gymnastiek” te Rotterdam, welke oefenen in de mooie, volledig geoutilleerde lokalen der gemeente, werden na den 16-jarigen leeftijd zoo weinig bezocht, dat

opheffen overwogen moest worden. En zelfs in Duitschland en Frankrijk heeft het landsgevaar in de verste verte niet een algemeene deelneming aan het oefenen kunnen bewerken.

Het was met deze feiten voor oogen, dat ik onmiddellijk na afkondiging van het K. B. van Juli 1916 No. 44, der Regeering in overweging gaf, dit Besluit in te trekken, omdat het slechts tot geldverspilling en teleurstelling zou leiden en bovendien in de hoogste mate onbillijk is jegens 1100 van de 1200 gemeenten, die ons land vormen, wyl het daar niet toegepast kan worden. Onverantwoordelijk is bovendien dit Besluit, omdat het totaal onbevoegden bevoegd verklaart tot het onderwijzen van de gevaarlijke lichaamsoefeningen verzameld in een officieele Handleiding, die minstens een halve eeuw ten achter is; roekeloos wordt daardoor met de gezondheid en het leven van kinderen gespeeld. En het feit, dat in weerwil van alle kunstmiddelen met een opoffering van f 250.000, in het vorige jaar slechts 25.000 van de 1.100.000 jongelieden, die daarvoor in aanmerking komen, oefenden, bewijst afdoende duidelijk, dat dit K. B. ten spoedigste behoort te worden ingetrokken. De resultaten „die moesten worden afgewacht” zijn, zooals nu algemeen erkend wordt, negatief. Ze kunnen worden samengevat in: desorganisatie en ondermijning van het goede wat bestond, vertroebeling van de wetenschappelijke grondslagen, waarop de lichamelijke volksopvoeding behoort te steunen, geldverspilling en . . . .

Op de hierboven aangegeven gronden, die gemakkelijk kunnen aangevuld worden, meen ik te mogen vaststellen, dat het doel, een algemeene lichamelijke volksopvoeding, langs den weg van vrijwillige deelneming, hoe ook gebaand, onmogelijk te bereiken is. Slechts door directen of indirecten dwang kan in de niet te miskennen behoefte worden voorzien. Doch ook de bezwaren hieraan verbonden zijn groot, zelfs zoo omvangrijk, dat iemand, die meent ze in korten tijd te kunnen overwinnen, in Utopia thuis behoort. Ruim 15000 goed voorbereide onderwijzers 4000 lokalen, eenige honderden speelterreinen en ruim f 8.000.000 per jaar, zijn daartoe noodzakelijk. Met het oog op dit alles moet men, het ideaal voor oogen houdende, naar het bereikbare streven; ook dan nog zijn de bezwaren zoovele, dat ze zeker niet licht mogen geteld worden.

Een op te leggen plicht, zou, om tot voldoende resultaten te leiden, geruimen tijd, b. v. 3 jaar, moeten duren en dan omvatten 180.000 16-, 19-jarige jongelieden, die geregeld op vastgezette tijden, onder goede leiding, zouden moeten oefenen. Leaders moeten daarvoor gevormd en oefenplaatsen worden ingericht, controle ingesteld en bruikbare strafbepalingen vastgesteld worden. Slechte wegen en, na regenval, onbruikbare oefenplaatsen, zullen den geregelden gang van het onderwijs verstoren en veld- en fabrieksarbeid dikwijls het oefenen ongewenscht of onmogelijk maken. En toch, als men tot een minimum verblijf in de kazerne met al de daaraan verbonden voordeelen wil geraken,

moet de plicht tot voorafgaand oefenen worden opgelegd, het kan, althans voor de eerstvolgende jaren, slechts een indirecte plicht zijn.

Die plicht moet bestaan uit het aanleeren van alle den soldaat nuttige en noodige vaardigheden, enz., die iedereen zonder, of met slechts geringe leiding, of aanwijzing, zichzelf kan eigen maken. Aanvankelijk! Want als het Departement van Onderwijs de leiding der lichamelijke volksopvoeding in bekwame, ervaren handen legt en de zaken worden geleid in de richting van de door het legerbestuur gewenschte eischen, zal spoedig in elk gehucht de noodige hulp gevonden worden en kunnen binnen luttele jaren de eischen tot de noodzakelijke hoogte worden opgevoerd.

De hoofdzaak nu is den prikkel tot oefenen zoo sterk te maken, dat de man in den verkorten duur van het verblijf onder de wapenen, een ruime belooning vindt, voor de moeite, die hij zich gedurende jaren vooraf heeft getroost. Zonder dezen prikkel kan het gewenschte doel — oefenplicht van korten duur — nooit worden bereikt zonder de militaire bruikbaarheid illusoir te maken; het andere doel — verhoogde economische weerbaarheid — zal dan evenzeer worden gemist. Door een sterken prikkel wordt het individueel belang ten nauwste aan het algemeen belang verbonden en zullen particulieren en gemeenten het gemakkelijkst tot medewerking zijn te bewegen, of — te noodzaken.

Het pleit zal gewonnen blijken, indien zoo spoedig mogelijk bepaald wordt, dat de lichter 1920, mits zij bij hare inlijving voldoet aan nader vast te stellen matige eischen van algemeene geoefendheid, na 3½ maand intensief oefenen in een kamp, in het genot van onbepaald verlof zal worden gesteld en dat zij, die niet aan bedoelde eischen voldoen, een jaar moeten nadienen. Gezien de kwaliteit der eischen zullen zij, die tot nablijven verplicht worden, dit dus geheel aan onwil, of eigen nalatigheid, te wijten hebben.

In het begin van 1920 worden de eenigszins verhoogde eischen voor 1921 gepubliceerd en op dezelfde wijze voortgegaan totdat in 1925 het normaal programma zal kunnen verlangd worden.

Aangenomen, dat algemeene oefenplicht wordt ingesteld zal het gewenscht zijn, met het oog op het beschikbaar onderwijzend personeel, de lichter in twee gedeelten te doen opkomen en wel de eerste helft van 15 Maart tot 30 Juni en de tweede helft van 15 Juli tot 31 October.

In de behoefte aan een blijvend gedeelte zal kunnen worden voorzien door oefenplichtigen, die door gedrag uitmunten, in de gelegenheid te

stellen zich voor drie jaar te verbinden. Zij genieten een verhoogde soldij, ontvangen bij expiratie van hunnen dienstdtijd een gratificatie van b. v. f 100.— en komen bij voorkeur in aanmerking voor die Rijks-betrekkingen waarvoor zij geschikt zijn. Op hun verzoek wordt hun dienstverband verlengd, totdat een door hen gewenschte betrekking vacant komt.

Ter bevordering van hunne belangen ware een vast bureau in te stellen.

Ten einde de lichamelijke volksopvoeding zoo spoedig mogelijk op het bereikbare peil te brengen heeft de Staat te zorgen, dat op groote schaal leerkrachten gevormd worden,

a. voor de Lagere scholen en

b. voor het leiden van lichaamsoefeningen na den schoolplichtigen leeftijd met inbegrip van voorturners voor de gymnastiek-vereenigingen en onderwijzers voor het zwemmen. Zoowel voor het een als voor het ander is naar eenvoud en beperking der leerstof te streven.

In het hiervoren geschetste systeem is het van de grootste betekenis, dat van de vrijwillig werkende krachten het ruimste gebruik wordt gemaakt.

Het Ned. Gymn. Verbond moet door een flinke subsidie in staat gesteld worden zijn arbeidsveld over het geheele land uit te breiden, niet alleen omdat in zijn vereenigingen de dienstplichtigen, door een integrale oefening, het best worden voorbereid, doch vooral, omdat die vereenigingen de instellingen zijn, waarin de lichamelijke vaardigheid, het uithoudvermogen, de geschiktheid tot samenwerken en de gemeenschapszin, zelfs tot op hoogen leeftijd worden onderhouden. Zij vormen een ideale verbinding tusschen school en leger.

Ook de „Zweimbond” moet krachtig worden gesubsidieerd, terwijl overal waar mogelijk schietbanen behooren te worden aangelegd.

Natuurlijk zullen er autoriteiten zijn, die een oefeningstijd van 3½ maand te kort achten. Zij mogen zich herinneren:

1°. dat in alle landen, die in den oorlog betrokken waren, zelfs in korter tijd bruikbare soldaten gevormd zijn en dat in 1914 bewezen is, dat dit, bij goeden wil, ook hier te lande kan;

2°. dat het menschen-materiaal, dat geoefend zal worden, van beter gehalte zal zijn dan dat wat tot dusver ingelijfd werd;

3°. dat veel, wat overbodig gebleken is, weggelaten kan worden;

4°. dat door het dan vervallen van het gymn. onderwijs in het leger veel tijd gewonnen wordt;

1) Bewezen? Red.

5°. dat de meer practische uniform het onderhouden daarvan ver-
gemakkelijkt;

6°. dat van den eersten dag af aan intensief zal kunnen geoefend
worden;

7°. dat het groot aantal beschikbaar gekomen barakken de mogelijk-
heid opent ook bij slecht weer te oefenen en last not least;

8°. dat het onderwizend personeel beter voor zijn taak berekend
zal zijn.

Rotterdam, Juni '19.

Over de mitrailleurbewapening en de treinen bij de cavalerie,

DOOR

TH. A. E. R. WIJNOLDY DANIËLS,

1e Luitenant der Huzaren.

Onderstaand opstel beoogt niet het afbreken, doch daarentegen het aanvullen, het verbeteren van onze cavalerie, teneinde haar op zoodanige wijze te wapenen, dat zij in de toekomst zoo goed mogelijk geschikt zal zijn voor haar oorlogstaak.

Twee zaken, die bij de beschouwing van de oorlogsorganisatie direct in het oog vallen, zijn van veel belang n.l.

1e. de zwakke mitrailleurbewapening; twee mitrailleurs per regiment voor het vervoer, de bediening, enz. waarvan noodig zijn: 1 officier, 2 onderofficieren, 28 korporaals en manschappen en 42 paarden, voorts nog 1 patroonwagen met 4 paarden en 2 man in den korpstrein van den regimentsstaf.

2e. het enorme aantal treinvoertuigen per regiment.

Ad. 1°. Hoe men tot de bestaande sectie van 2 mitrailleurs gekomen is, doet er weinig toe, ze is er.

Men heeft dit geringe aantal mitrailleurs trachten goed te maken door een enormen voorraad patronen, en wel per regiment 50.000, waarvan 10.000 patronen op pakpaarden bij de stukken, de rest in twee voertuigen.

Die groote munitievoorraad werd evenwel oorzaak dat men, behalve het vrij groote aantal manschappen, benodigd voor de bediening der mitrailleurs, nog meer personeel noodig had als geleiders van munitiepaarden.

De sectie cavalerie mitrailleurs is daardoor gegroeid tot een wanstaltig groot lichaam, met een betrekkelijk gering nuttig effect.

Het resultaat van deze zwakke mitrailleurbewapening was — en degenen die geruimen tijd in Brabant bij de cavalerie-brigade gediend hebben, zullen zich dit ongetwijfeld nog wel herinneren — dat de regimentscommandant bij het uitvoeren van een of andere opdracht, zijn mitrailleursectie splitste.

Kritiek hierover dient ter zijde gesteld te worden, doch wel moet mij de opmerking van het hart, dat daardoor vele malen aan een enkele machine een te verantwoordelijke taak werd opgedragen.

Men denke bijv. slechts aan de opdracht aan éen mitrailleur ver-

strekt, om een brug, gelegen op de flank van de eigen stelling, door vuur buiten gebruik voor den vijand te stellen. Haperde het toestel op het kritieke moment — iets wat nog al eens met de verouderde cavalerie Schwarzlose gebeurde — dan kostte het dikwijls zeer veel moeite, het daardoor ontstane gat op de flank weer af te sluiten.

Mij lijkt het, dat het onvoorwaardelijk vertrouwen op één enkele machine, hoe goed die ook moge zijn, geen aanbeveling verdient en dat men, welk systeem men ook gebruike, als regel 2 mitrailleurs verenigd zal moeten laten optreden.

Behalve het vele goede en minder goede wat den Schwarzlose mitrailleur kenmerkt, is er een zaak waar betrekkelijk weinig aandacht aan geschonken wordt, en wel deze, dat wanneer machine en affuit, tijdens het zich te voet begeven naar een of ander punt, gedragen worden, het nog al wat tijd neemt alvorens de mitrailleur op den drievoet gemonteerd is, en men gericht vuur kan afgeven.

Het vervoeren van den mitrailleur op zijn affuit, is over eenigen afstand van beteekenis te vermoeiend voor het personeel; bovendien is het in den looppas vervoeren van het wapen alsdan vrij wel uitgesloten.

Veelal zal het bij het gevecht te voet voorkomen, dat men handelt in een terrein waarvan men niet met zekerheid zeggen kan, of men niet elk oogenblik op kleinere vijandelijke patrouilles te paard, te voet of per rijwiel kan stuiten.

Deze patrouilles zullen dan juist tijdens het vervoer het mitrailleur-personeel met de meeste kans op succes verliezen kunnen berokkenen. Kortweg, de mitrailleurs zijn tijdens het vervoer vrij wel weerloos.

Wanneer men al deze omstandigheden eens de revue laat passeeren, rijst van zelf de vraag of er geen mitrailleur te verkrijgen is die zich meer voor cavaleriegebruik leent, d. w. z. waarbij minder personeel en minder paarden noodig zijn; waarbij men tijdens het vervoer te voet niet weerloos is, en die in grootere hoeveelheden verstrekt kan worden, ten einde de vuursterkte van een aan vuurkracht zoo zwakke afgezeten cavalerieafdeeling te verhoogen.

Het antwoord op die vraag luidt bevestigend.

In ons eigen land, aan de Artillerie-inrichtingen aan de Hembrug, wordt sinds eenigen tijd de Lewismitrailleur vervaardigd.

Een bezwaar van deze machine is, dat ze na een 700 schoten het vuren moet staken, daar men anders kans krijgt op zelfontbranding der munitie. Er bevindt zich namelijk een luchtkoelinrichting om den loop.

Dit bezwaar is evenwel te ondervangen, door steeds twee geweren onafscheidelijk bij elkaar te houden, en er slechts een te laten vuren. Alleen bij uiterste noodzaak de beide machines tegelijk, op momenten, waarop het er op of er onder gaat.

Deze Lewisgeweren zijn in twee typen te onderscheiden:

a. met kolf en aan de voorzijde van den loop een paar kleine omklapbare pootjes;

b. op affuit met een tweetal handvatten om den mitrailleur te kunnen besturen tijdens het vuur.

Het spreekt vanzelf dat type *a* het meest gewenschte is voor cavaleriegebruik.

De vraag doet zich echter voor, hoe dezen mitrailleur mede te voeren.

Het onderstaande moge als voorstel ter overweging dienen.

Het gewicht dat een pakpaard dragen kan, laat toe, dat dit behalve zijn volledig harnachement, bepakt wordt met:

1 Lewismitrailleur, benevens 120 patronen in trommels.

Deze wijze van medevoeren brengt ons dus een eenheids mitrailleurpaard.

Hoe het oppakken geschieden moet, is een kwestie van constructie.

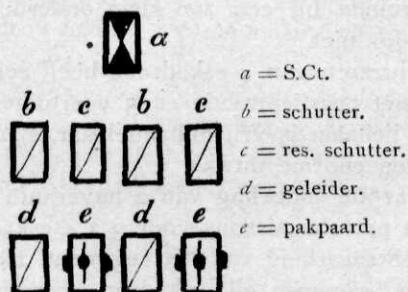
Een man kan de mitrailleur bedienen, een tweede is noodig als reserveschutter, en om de munitie mede- en aan te voeren, een derde man is paardenhouder, tevens geleider van het pakpaard.

Per stuk heeft men dan noodig:

3 man en 4 paarden.

Twee stukken vormen een geheel, onder commando van een vuurleider.

Aldus wordt de Lewismitrailleursectie sterk: 1 onderofficier-commandant, 2 schutters, 2 reserve-schutters, tevens zorgende voor munitie-aanvulling, 2 geleiders en 9 paarden.

Ze voert dus mede:

2 Lewismitrailleurs met 2400 patronen.

Zoo mogelijk behoort aan elk peloton een dergelijke eenheid te worden toegevoegd, doch minstens twee eenheden per eskadron.

Deelt men per eskadron twee mitrailleurseenheden in, dan brengt dit per regiment een uitbreiding mede van:

4 × 2 onderofficieren, 4 × 12 korporaals en manschappen en 4 × 18 paarden.

Hiertegenover staat, dat men als grondslag voor deze uitbreiding, de beschikking heeft over het personeel en de paarden van de bestaande mitrailleursectie, zijnde aan paarden volgens de vredesorganisatie:

32 troepen paarden, zoodat het regiment uitgebreid wordt met

$4 \times 18 = 72 - 32 = 40$ paarden, waarvoor men dan in plaats van 2, zestien mitrailleurs per regiment heeft.

Ad. 2°. Het spreekt vanzelf, dat de mindere voorraad munitie, die men medevoert, op een gemakkelijke manier moet kunnen worden aangevuld; daarmede hangt samen het aantal treinvuigtuigen per regiment.

Wanneer men de oorlogsorganisatie van den trein van een regiment huzaren nagaat, vindt men daarin iets eigenaardigs, n.l. een niet uniforme uitrusting van de eskadrons met voertuigen.

Men heeft bij een mobilisatie twee mogelijkheden:

- a. een cavaleriebrigade wordt geformeerd,
- b. de huzarenregimenten blijven bij hunne divisie.

Nu zijn alle voertuigen van de eskadrons die in geval a. bij de divisies worden ingedeeld, m. a. w. van de divisie-eskadrons, voorzien van paardentraction, en de voertuigen van de eskadrons behoorende tot de cavaleriebrigade, gedeeltelijk van paarden-, gedeeltelijk van auto-traction.

In geval b. evenwel, wanneer het regiment in zijn geheel bij de divisie ingedeeld is — hetgeen nog niet zeggen wil, dat de divisiecommandant het regiment niet verdeeld zal gebruiken, bijv. door een eskadron den beveiligingsdienst der hoofdcolonnes op te dragen en de overige eskadrons voor den verkenningsdienst — heeft men het eigenaardige geval, dat een eskadron een op andere wijze samengestelden trein medevoert, van de drie overige eskadrons.

Eenheid van treinen bij een zoo klein onderdeel als een Huzarenregiment bestaat dus niet.

Een regiment Huzaren van 4 eskadrons heeft een trein bestaande uit 28 voertuigen met paardentraction en 5 voertuigen met autotraction.

Zulk een groot lichaam is vrij onhandelbaar, en evenals de bestaande mitrailleursectie een enorme uitwas.

Bovendien werkt de indeeling van 2 haverauto's voor 3 eskadrons, evenals die van 2 patrooncaissons voor 3 à 4 eskadrons, buitengewoon nadeelig op de splitsbaarheid van het regiment. Het best splitsbaar zou het regiment zijn, wanneer elk eskadron over zijn eigen voertuigen, hetzij met paarden-, hetzij met auto-traction, hetzij met een gecombineerde traction, kon beschikken.

Deze splitsbaarheid zou b.v. op de volgende wijze verkregen kunnen worden, gecombineerd gaande met een beperking aan voertuigen.

- 1e. door indeeling van een uniformen trein bij alle eskadrons,
- 2e. door de voorraden, medegevoerd in den trein van den regimentsstaf te verdeelen over de eskadrons. Ditzelfde wat betreft de haver medegevoerd op 2 auto's per regiment.
- 3e. door invoering van auto's met aanhangwagens, welke laatste tevens voor paardentraction geschikt zijn.

De hierboven geopperde denkbeelden zouden op de volgende wijze uitgevoerd kunnen worden.

De korpstrein van den Regts-staf bestaat uit:

2 patrooncaissons, 1 patroonwagen met mitrailleurmunitie, 1 goederenwagen en 1 postduivenkar. Verder per regiment 2 haverauto's.

Deelt men nu per eskadron één gevechtsvoertuig in, behoorende tot den gevechtstrein van het eskadron en bespant men dit voertuig, dat uit voor- en achterwagen dient te bestaan, met 4 of 6 Ieren dan zou dit moeten bevatten:

karabijnmunitie, mitrailleurmunitie, reservemitrailleurs, pioniergereedschap, drijfzakken, verbandkisten, brancards, springmiddelen, telefoonmaterieel, reservebeslag en noodration.

Aldus handelende kunnen de patrooncaissons en de patroonwagen met mitrailleurmunitie van den regts. korpsstrein en de voorraadwagens uit den korpsstrein van de eskadrons vervallen.

Behalve deze voertuigen kunnen door opheffing van de bestaande mitrailleursectie nog 1 patroonwagen en 1 goederenwagen uit de organisatie worden gemist, totaal dus 9 voertuigen met paardentractie per regiment.

Door een imperiaal op den goederenwagen van den regts-staf aan te brengen, en daarop de duiven mede te voeren, kan tevens de zeer verouderde en zware postduivenkar verdwijnen, waardoor het totaal der vermindering 10 voertuigen wordt.

Per eskadron behoort te worden ingedeeld 1 bagageauto, waarop de voorraden medegevoerd worden, die anders op den goederenwagen een plaats vinden, aangevuld met karabijn- en mitrailleurmunitie en springmiddelen, met een aanhangwagen bestemd om haver mede te voeren.

Verder is per eskadron noodig 1 proviandauto met aanhangkeukenwagen.

Beide aanhangwagens dienen, zooals hierboven reeds vermeld, voorzien te zijn van complete tuigen, disselboom, enz. voor twee paarden.

Raakt nu een der tractors defect, dan kan men de aanhangwagens onmiddellijk met paarden bespannen en men kan weer over het allernoodigste beschikken.

Bovendien leenen deze aanhangwagens zich voor het berijden van niet al te oneffen terrein, iets wat met een auto vrijwel ondoenlijk is.

Verder behoeft men geen speciale auto, zooals de keukenauto, in voorraad te hebben. Een auto veroudert zeer spoedig, en na verloop van enkele tientallen jaren zal men geen onderdeelen voor die motoren meer in den handel kunnen krijgen. Men kan reeds nu de keukeninrichting op den aanhangwagen monteeren, waarbij het aanbeveling verdient, de capaciteit van de potten grooter te nemen dan bij de bestaande keukenauto's, (de regts-staf is bij een der eskadrons in voeding), en bovendien den rookafvoer door een pijp te doen geschieden, opdat men bij langer verblijf in een kantonnement niet behoeft over te gaan tot het aanschaffen van veevoederketels e. d. omdat het ondoenlijk is met de bestaande keukenwagens binnen afgesloten ruimten te koken.

Een e i s c h is, dat op dezen aanhangwagen ook t i j d e n s den marsch, een middagmaal, koffie of soep bereid kan worden.

Als tractors kunnen vrachtauto's van voldoende sterkte dienen, wagens die men te allen tijde kan krijgen, hetzij door aankoop, hetzij door vordering. Deze wagens te voorzien van een haak tot bevestiging van den keuken- en haveraanhangwagen, kost slechts weinig tijd.

Zijn de auto's nu ter plaatse van het eskadron aangekomen, dan kan de proviandauto met den haveraanhangwagen nieuwen voorraad halen, terwijl de bagageauto en de keukenaanhangwagen ter beschikking van het eskadron blijven.

Resumeerende zou de trein van een regiment Huzaren van 4 eskadrons teruggebracht kunnen worden tot:

Korpstrein: staf:

1 goederenwagen, tevens postduivenwagen.

Korpstrein: eskadron:

1 proviand-keukenauto en 1 bagage-haverauto.

Totaal aan voertuigen: 1 wagen met paardentractie en 8 auto's met aanhangwagens.

In den gevechtstrein van de gezamenlijke eskadrons: 4 gevechtsvoertuigen.

Haarlem, 2-6-19

De droom van een compagniescommandant.

Na een avond van overdenking, van al hetgeen de laatste jaren het lief en leed, maar vooral het leed van den compagniescommandant had uitgemaakt, in het bijzonder gedurende de mobilisatie, viel ik met een zeer bezwaard gemoed in slaap. De urenlange gesprekken met oudere- en jongere officieren, behandelende de verbeteringen die ons troepenleiders-in-den-waren-zin-des-woords als het ware werden opgedrongen, zonder daaraan gevolg te kunnen geven, verhinderd door de rem van het bestaande systeem, hadden geestelijk de revue gepasseerd.

En ik droomde....

Ik was reeds lang gepensionneerd en had mij niet meer met „das Militär” bemoeid, toen ik op zekeren dag een vroegeren kameraad ging opzoeken in een naburige garnizoensplaats.

Ik trof hem aan op de binnenplaats van de kazerne en na een hartelijke ontmoeting bestormde ik hem als het ware met vragen.

Mijn eerste vraag gold natuurlijk zijn promotiekansen en zijn tractement, waarop hij mij op zijn uitdrukkelijk verlangen het laatst zou antwoorden.

Toen kwam „de dienst” aan de beurt: hoe de „geest” bij den troep was? Uitmuntend! zei m'n oud krijgsmakker.

Sinds op de militaire inrichtingen van onderwijs een hervorming had plaats gehad, ging alles van een leien dakje.

In de eerste plaats werden de aspirant-officieren beschouwd als aanstaande militaire opvoeders.

Aan het aankweken van karakter en van moreele deugden was een groote plaats ingeruimd. Op het gebied van maatschappelijke- en sociale vraagstukken werd een behoorlijke opleiding gegeven, terwijl de practische aethiek voldoende werd beschouwd.

Enmaal bij de regimenten aangekomen, kon een ieder geacht worden zijn ondergeschikten volkomen te begrijpen en zoonoodig bestaande wanbegrippen te verwijderen, niet uit kracht van rang, maar door ontwikkeling van de juiste begrippen bij den jongen soldaat.

Het z.g. theorie houden volgens de puntjes van den leidraad was niet meer een droog opsommen van militaire lesjes, maar een degelijke, ernstige poging om het denkapparaat van den, aan zijn geestelijke zorg toevertrouwen, leerling, in de goede richting te ontwikkelen.

Ook de fysieke opleiding bleef niet meer beperkt tot wat sport met een vernisje van reglementenkennis; neen, een volledig op zich zelf toegepast systeem tot verhooging van wilskracht, lichaamskracht en uithoudingsvermogen, gepaard aan de volmaakte kennis om een lichamelijk

geheel ontwikkeld mensch de gewenschte eigenschappen te doen verkrijgen, was daarvoor in de plaats getreden.

Naast deze opleiding werd zeer veel zorg besteed aan het goede rechtsbegrip, niet door een overmatige kennis in zake de verschillende wetboeken, maar door een intensieve bestudeering van het tuchtrecht.

De leerlingen zelve, werden niet meer voor allerlei kleinigheden direct zwaar gestraft, doch zij onder vonden, dat niet het strafstelsel door vrijheidsberoving, doch het verbeterstelsel, met als noodmiddel een strenge straf, vigeerde.

Van alles werd geleerd de waarde te bepalen en de gronden te onderzoeken waarom iets al dan niet waarde bezit.

Zoo liet m'n oud makker mij juist ter plaatse een voorbeeld zien.

Er werd geëxerceerd door twee afdeelingen.

De eene commandant een ouderwetsch onderofficier had van zijn nog ouderen compagniescommandant opdracht gekregen om een uur achtereen zijn afgerichte sectie te laten exerceeren. De commando's waren niet van de lucht en de bewegingen volgden elkaar met groote snelheid op. Ieder soldaat liep erbij met een gezicht of hem het grootste onrecht werd aangedaan, „hij was afgericht en moest nu voor poppenkast loopen”.

Ten laatste werden de commando's zeer slap uitgevoerd en het commando „Geeft Acht” had zijn waarde verloren. Na in een zeer korte spanne tijds, veertig en meer keeren daarmede te zijn opgeroepen maakte het niets geen indruk meer.

De andere afdeeling daarentegen zag men slechts enkele bewegingen uitvoeren, maar daaraan werd dan ook zorg besteed. Het commando „Geeft Acht” was hier een gebeurtenis, waarvan ieder de beteekenis scheen te gevoelen. Hier had de opdracht geluid: „Een half uur enkele, tot heden minder goed uitgevoerde, bewegingen van het derde onderdeel”.

Na deze uitweiding vervolgde mijn gezelschap:

De leerstof voor de a. s. officieren wordt thans practisch onderwezen, ontdaan van zijn geleerden tactischen nimbus; men wordt niet meer lastig gevallen met allerlei uitspraken van buitenlandsche grootheden, doch het gezond verstand wordt ontwikkeld om militair te leeren denken, zoodat men in staat is zijn eventueele afdeeling in alle voorkomende gevallen te leiden en aan te voeren.

* Zoo is het oplossen van „kleine oorlogspuzzles-in-een-paar-uur-met-miniatur-sectietjes”, vervangen door meerdaagsche oefeningen in het aanvoeren van troepen op oorlogssterkte onder oorlogsomstandigheden, zooals b.v. 24 uur op V. P. D.; eenige dagen in een loopgraafstelsel e. d. „Maar” onderbrak ik plotseling, „dan komen toch al die lessen in wiskunde, taktiek, strategie, militaire aardrijkskunde, artillerie-wetenschappen enz., in het gedrang? Zonder deze is toch goede vorming van officieren uitgesloten? In mijn tijd . . .”.

Ja in „jouw” tijd antwoordde hij, was dat hoofdzaak.

Een geleerd vernisje voor den absoluut ongeschikten instructeur-aanvoerder werd noodzakelijk geacht.

Als de officier na zijn examen toen alles „wist” wat hij aan militaire wetenschap „geslikt” had, dan ware hij theoretisch geschikt voor commandant van een legerkorps. Thans kweekt men geen adspirant-maarschalken meer, maar officieren in den waren zin des woords. Zeker, van al die wetenschappelijke zaken worden de hoofdbegrippen bijgebracht, dié begrippen, die men vroeger na tien jaar troependienst nog overgehouden mocht hebben van zijn jeugdstudien . . .

In plaats van het berekenen van den luchtweerstand van een projectiel eener veldhouwitergranaat, wordt thans de infanterie-officier op de hoogte gebracht van de samenwerking met de mitrailleurs en de veldartillerie.

En wat de vorming betreft, deze wordt voldoende geregeld in latere tijden.

Ieder luitenant n.l., die geschikt geoordeeld wordt voor compagniescommandant, als aanvoerder, opvoeder en instructeur, is verplicht een 2-jarigen cursus te volgen aan de Hoogere Krijgsschool terwijl hij dan bij de andere wapens eenige maanden dienst doet, uitsluitend in practischen zin.

De verworven kennis dient nu niet om hem in de komende rangen te beoordeelen, maar om hem in die rangen te stude te komen. De geschikt beoordeeling hangt niet meer uitsluitend af van een bepaald brevet, maar van de practische bruikbaarheid, waarbij de wetenschappelijke kennis een stevigen, niet te overschatten grond vormt.

In verband hiermede is het baantjes-jagen-op-een-bureau uitgesloten door de volgende bepaling.

Een subaltern officier, die 2 jaar uitsluitend bureau-dienst heeft verricht, wordt weder minstens 2 jaar werkzaam gesteld bij den troep, terwijl een hoofd-officier na 2 jaar bureau-dienst, 1 jaar troepen-dienst moet doen

Ook ziet men de compagniescommandanten niet langer dan een half uur per dag op hun bureau doorbrengen en dan nog alleen voor het voeren van de meest noodzakelijke correspondentie. De sergeant-majoor of adjudant-onderofficier-administrateur van de compagnie voert de administratie, terwijl de fourier de zorg voor de rustkamer, de kleeding en uitrusting heeft. Beiden zijn aan den bataljons-commandant verantwoording verschuldigd evenals de verplegingsofficieren dat vroeger ook waren. De compagniescommandant geeft alleen de vereischte orders.

Na afloop van den namiddagdienst en vóór het middageten vereenigen zich de C.C.t., de andere officieren van de compagnie en de sergeant-majoor of adjudant-onderofficier-instructeur op het bureel, tot een commissie, ten einde rapport te houden.

De overtreders worden hier voorgebracht met getuigen à charge en à décharge.

De zaak wordt door de commissie onderzocht en gemeenschappelijk overwogen, iets wat o. a. zeer vormend op de jonge officieren werkt. Voor wat betreft straf met vrijheidsberoving zonder afzondering, is de beslissing in handen van den C.C.t. De berisping wordt door den

C.C.t. in bijzijn van de commissie gegeven, terwijl de straf in het bijzijn van de commissie wordt bekend gemaakt.

De C.C.t. kan alle straffen opleggen, echter moet bij eventuele strafoplegging van vrijheidsberoving, gepaard met afzondering, de commissie in meerderheid haar vóór uitspreken.

Is er verschil van meening dan beslist de bataljons-commandant.

Bij gelijk aantal stemmen vóór en tegen is de stem van den C.C.t. beslissend. Bij afwezigheid van den C.C.t. neemt de bataljons-commandant diens plaats in de commissie in.

„Maar” onderbrak ik plotseling, „waar blijft dan het prestige van den C.C.t.? Zijn persoonlijke invloed gaat dan toch heelemaal verloren!”

Deze theorie heeft uitgediend, antwoordde m'n kameraad.

Indien een C.C.t. zijn prestige door straffen moet handhaven, en een straf niet beschouwd wordt, als noodzakelijk correctief, dan is het tijd dat zoo'n C. C. t. ontslagen wordt.

De commissie zal bovendien zelf ook den geest, die de compagnie ademt door den invloed van den C.C.t., kennen en in diens lijn werken.

De straf als machtsmiddel van den persoon is uitgesloten; in den tuchtraad erkent de militaire overtreder het gezag, evenals de burger dat doet t. o. van de burgerrechtscollèges.

Een nieuwe handleiding betreffende het tuchtrecht dient om de richting aan te geven, waarop verschillende zaken 'berecht moeten worden, terwijl er een duidelijke grens getrokken is tusschen straf- en tuchtrecht. Voor berispingen wordt ruimte genoeg overgelaten; van eventuele berispingen moet door den C.C.t. een register worden aangehouden.

Verder hebben alle gegradueerde militairen een ambtseed afgelegd, evenals politieambtenaren, zoodat bij een rapport zonder wederzijdsche getuigen, de rapportmaker op ambtseed geloofd wordt.

Reclamezaken dienen in eerste instantie voor den Krijgsraad, en het hoogste ressort is het H. M. G.

Voor officieren die zich aan krijgstuchtelijke vergrijpen hebben schuldig gemaakt, wordt een commissie gevormd bestaande uit den onmiddellijken en twee hogere chefs.

De afzonderingslokalen zijn ingericht op gelijke wijze als in de gevangenissen, behoorlijk verwarmd wanneer zulks noodig is en steeds goed geventileerd.

Straffen, in afzondering door te brengen, worden inderdaad zoodanig ondergaan; de gemeenschappelijke gezellige politiekamer is vervallen.

Voor passende bezigheid en lectuur zorgt de commandeerende officier, ten einde te vermijden, dat door minderwaardige behandeling de geest van den overtreder wordt geschaad en nog meer in verzet komt.

Deze autoriteit tracht tevens door arrestantenbezoek en door belangstelling in hun lot, mede te werken tot verbetering van de gestraften.

Ik verzocht nu m'n geleider mij de kazerne-inrichting te laten zien.

Wij begonnen met de soldatenkamers te bezichtigen, groote, ruime vertrekken met zindelijke net geverfde muren, kribben aan de langs-

zijden daarvan, terwijl voor ieder man een eenvoudig huisraadkastje in het vrije middengedeelte was opgesteld.

Bij elke krib stond een eenvoudige houten stoel. Nergens een spoor van de vroegere onoogelijke kistjes onder het nachtleger, aangezien het huisraadkastje ruimte genoeg bezat voor 's mans eigendommen. Ook werd het oog niet meer getroffen door boven de kribben bengelende uitrustingsstukken. Inderdaad maakte deze lokaliteit den indruk van een slaapkamer.

Op elke verdieping was voor de wapenen en uitrusting een afsluitbare kamer ingericht, waar die goederen kamers- en nummersgewijze werden opgeborgen, terwijl daar tevens ruimte genoeg was om te poetsen, een bezigheid die op de andere kamers streng verboden was. Beneden zag ik een lokaal bestemd voor lichaamsreiniging, waar vaste email waschgelegenheden en losse voetwaschbakken aanwezig waren.

Vervolgens bezochten wij een vertrek, dat tot eetzaal was ingericht. Het was iets in den trant als op de inrichtingen van militair onderwijs, openbare instellingen e. d.

In een eenvoudig wit servies, dat op een met zeildoek bekleedde tafel werd neergezet, dienden soldaten den maaltijd op, voor welke bezigheid ieder bij toerbeurt voor een week werd aangewezen.

De rust en orde die hier heerschten deden mij met schrik terugdenken aan het etensgevecht, dat vroeger aan de met vuil en geweervet besmeurde tafels plaats vond, het gedrang en gevloek om den korporaal met het uitdeelen belast en het haastig naar binnen slokken van de maaltijden.

Hier ging alles met de meest mogelijke orde en regelmaat toe en men waande zich in de onderofficierseetzaal.

Aan het hoofd van de tafel presideerde de sergeant van de week, die mede at en als tafelchef fungeerde.

Voor den maaltijd hield deze onderofficier appèl, las de orders voor, enz. om daarna het sein tot eten te geven aan de bedienden, die bij het loket stonden te wachten.

Tijdens den maaltijd kwam de C.C.t. of een der officieren van de compagnie de zaal binnen, waarop door den sergeant „stilte” gecommandeerd en rapport uitgebracht werd.

Ondertusschen deelde m'n geleider mij mede, dat in geval van te kort aan voedsel of van slechte bereiding, de compagnie over voldoende voorraad conserven beschikte om direct een aanvullingsmaaltijd te bereiden.

Het drong zich direct aan mij op, dat deze eetgelegenheden ten zeerste de maatschappelijke vorming en beschaving in de hand werkte, vooral daar de meer ontwikkelde en beschaafde soldaten hier ook aanzaten, terwijl het hun slechts vergund was, om den anderen dag te huis te middagmalen.

Van deze categorie namen de anderen automatisch de goede vormen en manieren over.

De hierna bezochte onderofficierskamers en eetzaal gaven in den-

zelfden zin blijk van verbetering; ook hier geen wapens en uitrusting, aangezien die op de compagnieswapenkamer geborgen waren. Zit- en slaapkamer waren van elkaar gescheiden en van R i j k s w e g e behoorlijk gemeubeld.

Vervolgens bezochten we de ontspanningslokalen.

Veel verschil daarin was niet op te merken, alleen viel mij al dadelijk op, dat er een tooneel was aangebracht en er eenige ping-pong-tafels stonden, die druk bespeeld werden.

In deze lokaliteit werden nu en dan films vertoond die, behalve eenige algemeen in trek zijnde nummers, ook z g. schoolnummers te zien gaven. Het bleek dat militaire tendenzfilms en films die vlotte oefeningen (ook van de andere wapens) te zien gaven, zeer in den smaak vielen.

M'n kameraad vertelde mij o.a. dat het geen zeldzaamheid was, dat hier door staf- en troepenofficieren lezingen werden gehouden, waarvan het grootste deel een niet-militair karakter had.

Na het bezichtigen van het gebouw gingen wij in de officierswachtkamer zitten, alwaar ik het een en ander over de organisatie en over de promotie zou vernemen.

De infanterie, ving m'n kameraad aan, is thans ingedeeld in divisies van 3 regimenten die, samengevoegd met onderdeelen van andere wapens, feitelijk legerkorpsen vormen.

De regimenten tellen elk 3 bataljons, een compagnie zware mitrailleurs en 3 lichte radio-veldstations.

Elk bataljon is verdeeld in 3 compagnieën, en een mitrailleurpeloton van 4 zware stukken benevens één radio-loopgraafstation.

Deze compagnieën zijn ieder verdeeld in 3 infanterie-sectiën en een sectie technische troepen.

De sectiën zijn 50 man sterk, terwijl de technische sectie bestaat uit een mitrailleursectie van twee lichte machinegeweren bediend door tien man, een radio-loopgraafstation met tien man bediening, en een ploeg van twintig man specialisten in granaatwerpen, storm- en pionierwerkzaamheden, bedienen van mijnwerpers, werken met infanteriegeschut, e. d.

Ten einde ieder met een dusdanige georganiseerde compagnie vertrouwd te doen raken, wordt in elk oefeningstijdperk met zulke onderdeelen op oorlogsterkte geoefend.

Over die oefeningen straks meer.

De duur van den diensttijd der militie is teruggebracht op 6 maanden voor hen die aan de fysieke eischen, gesteld aan officieren en kader voldoen, terwijl zij die hieraan niet voldoen 2½ maand eerder onder de wapenen moeten komen, ten einde door uitsluitend gymnastische voorbereiding tot dat peil te worden opgevoerd.

Twee maanden na de eerst opgekomenen verschijnt de rest van de lichte die in de nu volgende 14 dagen zich moet inleven in de kazerneorde en tucht waarin zij tenachter is.

Daarna begint de gemeenschappelijke algemeene militaire opleiding.

De afgekeurden-mindergeschikten eener lichter komen gelijk op met de fysiek-achterlijken en worden uitsluitend gebruikt voor corveeën, employementen e. d., zoodat voor die doeleinden geen personeel aan de oefeningen behoeft te worden onttrokken.

Geëmployeerd kader blijft maar één jaar in die functie om daarna weder troependienst te doen.

Voor het houden van doeltreffende oefeningen der compagnie, worden door de C.C.n. in het opleidingstijdperk meerdaagsche oefeningen buiten het garnizoen gehouden met de gezamenlijke compagnieën, waarvoor ieder C.C.t. beschikt over 250 gulden, terwijl alle materialen en al het materieel, daarvoor noodig, uit de magazijnen en parken tijdelijk ter beschikking worden gesteld, zooals: prikkeldraad, lichtpistolen, bommenwerpers, voertuigen enz. De compagnieën worden zoo noodig verenigd, waarbij deze elk een sectie vormen met eigen instructeurs.

In het algemeen wordt den C.C.t. de volle vrijheid gelaten in de uitvoering van zijn opleidingstableau, alleen 2 maanden voor het naar huis gaan der lichter moet de compagnie gereed zijn voor de gezamenlijke oefeningen in hooger verband, welke eenige malen per week worden gehouden.

Thans worden de oefeningen voor het technisch personeel gehouden op de dagen dat die gezamenlijke oefeningen niet plaats hebben, terwijl de toepassing van de verworven technische kennis langzamerhand bij die oefeningen tot haar recht komt.

Tevens heeft in die periode de opleiding plaats van de onderofficieren der militie (korporaals bestaan al lang niet meer).

Aangezien alle miliciens bekend gemaakt worden met de behandeling van al het materieel, blijkt al heel spoedig wie voor indeeling bij de sectie technische troepen in aanmerking komen.

Voor encadreering van die sectie wordt uitsluitend beroepspersoneel gebruikt.

Elk garnizoen beschikt over schietterreinen waar hoofdzakelijk gezamenlijke gevechtsschiet-oefeningen kunnen worden gehouden, en wel voor compagnieën op oorlogssterkte.

Het schoolschieten heeft alleen plaats gedurende de eerste 2 maanden van de opleiding en dan op afstanden tot 400 meter. Wekelijks wordt door ieder onderdeel 2 keer geschoten met scherpe patronen No. 1.

En nu de kaderopleiding.

Uit de militie worden zooveel onderofficieren gevormd, dat afgezien van het beroepskader voor elke 50 man 4 onderofficieren zijn in te deelen.

Is er niet voldoende materiaal voor kadervorming bij, dan tracht men uit een volgende lichter aanvulling te verkrijgen.

De opleiding heeft plaats bij de regimentskaderschool, aan het hoofd waarvan de regiments-C.t. staat en waarbij de regimentsadjutant en bataljonsadjutanten als instructeurs werkzaam zijn.

Nadat de lichter naar huis is gegaan, worden de elementen van de kaderschool, die daarvoor in aanmerking wenschen te komen, en daar-

voor geschikt geoordeeld worden, door den regiments-C.t., naar den centralen cursus-voor-verlofs-officieren van het legerkorps gezonden.

Hier krijgen zij gedurende 2 maanden een algemeen militair wetenschappelijke opleiding, waarbij men zich alleen beperkt tot de voor de practijk hoogst noodzakelijke onderwerpen.

Het doel is uitsluitend aanvoerders te kweken en geen instructeurs.

De vaandrigs-rang is vervallen.

De regimentskaderschool wordt natuurlijk ook benut voor opleiding van aspirant-beroepsonderofficieren, die een voortgezette opleiding ontvangen telkens nadat de lichteningen naar huis zijn gegaan.

Zij worden dan hoofdzakelijk als instructeurs gevormd en meer algemeen militair ontwikkeld, vooral t. o. van reglementen en voorschriften van algemeenen aard.

Om het beroepskader uit een volksklasse te recruteeren, die goede kans geeft het peil hoog te houden, zijn de tractementen van dien aard, dat ze concurreeren met de burgermaatschappij, terwijl daardoor de gestelde eischen konden worden verhoogd.

Voor wat de opleiding betreft, hetzelfde wat voor de aspirant-officieren geldt, wordt ook t. o. van de onderofficieren in toepassing gebracht, zoodat ook zij waarborgen leveren goede opvoeders te zijn.

Wat de promotie betreft, zoo begon m'n kameraad een nieuw onderwerp, deze is belangrijk gewijzigd.

In 't algemeen....

Boem, boem.... „Reveille Luitenant”.

Ik werd helaas op „le moment suprême” gewekt door m'n oppasser die mij verder meldde, dat er alweer een ordonnans stond met spoedstukken!....

N.

Over de beteekenis der Algemeene Reserve,

DOOR

C. C. DE GELDER,
Kapitein der Infanterie.

INLEIDING.

Het denkbeeld, in het gevecht reserves achter te houden, is wellicht even oud als de strijd zelf, zij het dan ook, dat deze reserves volstrekt niet altijd gelijke beteekenis hadden of een zelfde karakter hebben gedragen.

Tijdens Epaminondas en Alexander den Grooten vochten bijv. de beste troepen vooraan. De Romeinen daarentegen, gaven ons in hunne legioenformatie het beeld, hoe het gevecht hoofdzakelijk aan lagerstaande troepen werd overgelaten, terwijl de triariërs, de élite, voor uiterste gevallen bleven gespaard, doch dan ook, als het middel om de overwinning te behalen, in den strijd werden geworpen 1).

Na dit tijdperk zien wij weliswaar de reserve blijven, voorloopig echter slechts met eene beperkte opdracht, zoodat hare beteekenis zeer daalt. De periode der linietactie huldigt weliswaar het streven het gevecht uit de diepte te voeden, tot welk doeleinde alle krachten, die niet aanstonds doelmatig kunnen worden gebezigd, in een volgende linie voor het gebruik worden gereed gesteld; het denkbeeld echter, deze tweede linie voor de beslissing aan te wenden, zoekt men tevergeefs.

Daarentegen zit duidelijk de gedachte voor, eenerzijds vooral de voorste linie breed en sterk te maken, teneinde den eersten schok, het eerste succes krachtig te doen spreken; anderzijds voelt men ook wel het belang niet alles op één kaart te zetten. Zoo lezen wij 2):

„On observe assez en France d'avoir la première ligne plus forte que la seconde, parce que le premier avantage ou désavantage, parmi les François, cause souvent la perte ou le gain d'une bataille; et qu'un plus grand nombre de troupes, combattant d'abord, rend leur premier choc plus vigoureuse: outre qu'une ligne a bien plus d'avantage lorsqu'elle

1) Zie bijv. van Oordt, Dienstplicht en legervorming bij de voornaamste volken der oudheid. Het legioen verdeelde zijne krachten over opeenvolgende liniën, de triariërs achteraan; het zwaartepunt van den strijd werd zoodoende verlegd naar het slot. Wij wijzen ook op blz. 76 (het achterhouden van een deel der infanterie en cavalerie) en blz. 93 (de beteekenis der lijfwachten).

2) De Quincy, Histoire militaire, Tome VII, Maximes.

a plus de front que celle des ennemis; puisque pendant qu'on l'attaque devant soi, on peut la prendre par les flancs, ce qui d'ordinaire décide d'un premier choc."

Van den beginne af heeft men voorts ingezien, dat men slechts naast elkaar opgesteld kan vechten, terwijl toch aanvulling, steun en drang van achteren moeten komen m. a. w. de voorkeur hetzij voor de „ordre mince" of voor de „ordre profond" sedert F o l a r d's dagen welbekend, de strijd tusschen de voorstanders van breedte of diepte, is reeds zoo oud als, ja, als de weg van Kralingen.

Ook in de 18e eeuw kan men nog kwalijk beweren, dat de bevelhebber met zijne reserves veel meer voorheeft dan gaten te stoppen; de achtergehouden troepen zijn alzoo v a k r e s e r v e s en meer niet; ja toch, zij kunnen ook worden gebezigd als... een middel om den aftocht te dekken. En zoo treft het ons bepaald, dat bijv. F r e d e r i k de G r o o t e in zijne Generalprincipia vom Kriege 1) zich als volgt uit, waar hij over de voordeelen zijner „oblique ordre de bataille" uitwijdt:

„Dieses sind die Vortheile solcher Disposition, nemlich 1°. kann sich eine kleine Anzahl von Troupen mit einen superieuren Corps messen, 2°. attaquiret ein Theil Eurer Armee den Feind von einer decisiven Seite, 3°. wann Ihr geschlagen werdet, so ist nur ein Theil von Eurer Armee geschlagen worden, und die übrigen dreiviertel derer Troupen so noch frisch seind, dienen euch die R e t r a i t e zu machen".

Ofschoon wij nu niet gaarne zouden willen beweren, dat deze woorden te allen tijde zuiver wedergeven, wat de Koning met zijne troepen heeft verricht, zoo blijkt toch wel duidelijk, dat de gereserveerde troepen ook door hem geenszins als de factor voor de beslissing werden beschouwd.

In den eersten tijd der Fransche revolutie zien wij aan het oude standpunt nog weinig veranderen. Wel lezen wij van eene indeeling van het leger in centrum, vleugels en reserve. Zoo heeft bijv. bij den aanvang van den veldtocht 1800 M o r e a u zijn leger op deze wijze gegroepeerd en zichzelf het commando over de reserve voorbehouden. Wanneer wij dan echter het verloop van den veldtocht volgen, zoo blijkt ons dat de r e s e r v e een naam is en niets meer; in den slag bij Engen bijv. treedt de reserve in de eerste linie op en wordt zelfs slechts door één der andere korpsen (St. Cyr) gesteund 2).

En zoo komen wij tot het tijdperk van N a p o l e o n , waarin wij voor het eerst wederom de algemeene reserve als het instrument der beslissing, en geenszins als ondersteuningstroep voor het onderhouden van het gevecht, zien aanwenden. Hij is de man, die het beginsel van de relatieve overmacht en op het oorlogstooneel en op het slagveld tot zijn recht weet te doen komen; 's vijands krachten worden

1) Mil. Klassiker, Friedrich der Grosse, blz. 65.

2) Thiers, Histoire du Consulat, blz. 94—99.

vastgelegd of wel hun successievelijk verbruik wordt begunstigd en, is op deze wijze de tegenpartij eenmaal min of meer tot slakken uitgelooid, dan eerst komt „l'évènement”, de mokerslag.

Hiertoe worden verschillende middelen aangewend: meestal een bouquet van geschut, dan weer het optreden in massa van de reserve-cavalerie, enkele malen de stoot eener infanterie-colonne en, waar noodig, een inzetten der élite-infanterie, de grenadiers en de garde 1). Doch het beginsel is steeds hetzelfde. „En bataille comme à une siège” zegt de Keizer „l'art consiste à faire converger un grand nombre de feux sur un même point” en zulks kan alleen, wanneer men de troepen niet gelijkmatig over het front verdeelt. Enkele voorbeelden mogen zijne handelwijze verduidelijken.

Bij Austerlitz geeft Napoleon zijn rechtervleugel prijs aan den aanval van 's vijands gros; wanneer dit zich echter voldoende heeft vastgewerkt, gaan Soult, Bernadotte en Lannes naar de Pratzerhoogten vooruit, gevolgd door Oudinot's grenadiers en de garde. „Die Schlacht ist elegant gewonnen” zegt een Duitsch schrijver.

In den slag bij Jena laat de Keizer het korps Lannes, met eenige onderdeelen van de korpsen Soult en Ney, het geheele gewicht van den zwaren strijd dragen. Op een critiek oogenblik klinkt uit de gelederen der garde zelfs de kreet „Voorwaarts”, waarop de keizer zich omwendt: „Wat is dat. Slechts een baardlooze jonkman kan willen vooruitloopen op hetgeen ik behoor te doen. Laat hij wachten tot hij in twintig veldslagen het bevel heeft gevoerd, eer hij het waagt mij raad te geven” 2). Wanneer dan in den middag Augereau en de verdere troepen van Ney en Soult zijn aangekomen, heeft eerst de massale stoot, met alle krachten tegelijk, plaats.

Het afwachten van het juiste oogenblik en het inzetten eener sterke reserve leiden ook hier tot het doel. Overigens zullen wij, bij onze detailbesprekingen, Napoleon's handelwijze nog wel eens enkele malen kunnen vermelden. Wij gaan dus verder.

Wanneer wij dan op 1859 overspringen, zoo constateeren wij aan Oostenrijksche zijde een gebruik der reserves (Solferino) gelijk in anno dazumal, terwijl ook in het Fransche leger de oud-Napoleontische beginselen weer zijn te loor gegaan.

En nu het jaar 1870.

Aan Fransche zijde vinden wij eene Garde, eene reserve-cavalerie en -artillerie, wij zien den keizer, waar hij zijn leger in twee groepen verdeelt, zichzelf het commando der Garde voorbehouden, maar overigens schijnt het wel dat elk juist begrip omtrent het gebruiken

1) Mil. Klassiker, J o m i n i, Abriss der Kriegkunst, blz. 208 e. v.; Mil. Wochenbl. 1895, Beiheft no. 1. De Garde werd slechts zelden gebruikt; bij Jena geeft zij geen schot af, evenmin bij Austerlitz of Borodino, zelfs bij Asperen blijft zij grotendeels buiten den strijd. Slechts in crisismomenten: Leipzig en Waterloo, alsmede in den oorlog 1814 (Montmirail, Arcis) werd de garde in het vuur gebracht.

2) V. v. Wartenburg, Napoleon als Feldherr I, blz. 271.

der algemeene reserve ontbreekt. Hoogstens is de reserve een middel om te beproeven een onheil af te wenden.

Aan Duitsche zijde is het inzicht veel juister; slechts treft het ons, dat daar aanvankelijk nog de gedachte heeft voorgezetten, speciaal de Garde te sparen. Op 18 Augustus toch luidde haar opdracht aanvankelijk, achter het 9e Korps in reserve te blijven, terwijl zij op 30 Augustus (Sedan) een plaatsje moest innemen achter het 4e Korps en hiertoe dit korps moest laten voorgaan. Dit standpunt, een aangewezen korps als permanente reserve, schijnt ons toch reeds dan verouderd 1).

In den Zuid-Afrikaanschen oorlog maakten de Engelschen aanvankelijk een zeer zonderling gebruik van hunne algemeene reserve in het gevecht, hetgeen echter grootendeels op rekening viel te stellen van hun reglement, hetwelk nota bene bij den aanval voorschreef: „the third line should take up a good defensive position” ten einde in geval van tegenslag den vijand op te houden; gelukt de aanval, zoo gaat de reserve vooruit en neemt de vervolging over.

En dan de oorlog in Oost-Azië! Hier zien wij aan Russische zijde doorlopend een streven om de beslissing te ontwijken, in stede van haar te zoeken, en dien overeenkomstig is dus ook de reserve slechts de groote stoplap, het middel om te pareeren, om den terugtocht te verzekeren, geweest.

Zoo zijn wij thans, na eene wandeling met zevenmijlslaarzen door de krijgsgeschiedenis, waardoor wij intusschen de uiteenlopende richtingen leerden kennen, gekomen tot aan het standpunt, dat vóór den jongsten oorlog werd ingenomen. Wij zullen hier eenigszins uitvoeriger dienen te zijn, vooral ook teneinde een juist overzicht te verkrijgen van de hedendaagsche stroomingen in de militaire litteratuur en hare resultaten in de practijk.

DE DUITSCHE EN FRANSCH E BEGINSELEN VÓÓR 1914.

Wanneer wij ons allereerst naar de Duitsche zijde wenden, zoo treft het ons, dat, vooral onder den indruk van de successen in 1866 en '70, het offensief overdreven en wel zeer eenzijdig verheerlijkt is.

Het „Kriegführen heisst angreifen (v. d. Goltz) 2) werd in alle toonaarden gezongen en zelfs nog wel aangedikt. Zeide niet bijv. Meckel 3): „Der Entschluss zur Verteidigung ist die erste Leiter-sprosse zur Ratlosigkeit.”

Men geve zich alzoo van deze mentaliteit wel rekenschap, immers

1) Bij de eerste concentratie der Duitsche troepen in de Rijn-Paltz was eene legerreserve afgescheiden, die bij Mainz werd opgesteld; deze reserve kon aanstonds het IIIe Leger versterken voor een aanval naar het Zuiden, indien de Franschen op Z. Deutschland aanrukten. Toen zulks niet geschiedde werd de reserve bij de legers ingesmolten.

2) Das Volk in Waffen, blz. 240.

3) Allgemeine Lehre v. d. Truppenführung, blz. 35.

met dergelijke machtspreuken werd ook hen, die zich voor het Deutsche Rijk en de Deutsche troepen in een toekomstigen oorlog het defensief wel als noodzakelijk konden denken, de mond gesnoerd; het Draufgängertum vierde hoogtij.

Zelfs behoedzaamheid scheen uit den booze, immers ook hij, die er op mocht wijzen, dat men niet alles kon voorzien, dat de eventueele tegenstanders niet te verachten waren, dat wie een ander omver wil loopen, allereerst zelf stevig op de beenen dient te staan, werd met eenige aanhalingen onmiddellijk verslagen.

Zeide niet Moltke „Wer im Kriege völlig sicher gehen will, der wird schwerlich überhaupt das Ziel erreichen”, en elders, dat „Grosze Erfolge im Kriege nun einmal nicht ohne groszen Gefahren zu erreichen sind?” Spotte niet v. Schlichting 1): „Alles im Kriege ist gefährlich, am meisten das Kriegführen an sich”?

En de Generale Staf leeraarde „Das Eine aber mögen wir aus der Art, wie der Schlachterfolg erstrebt worden ist, lernen: dass es in jedem Falle geraten ist, mit Kühnheit zu verfahren, das Streben nach der eigenen Sicherheit hintanzusetzen vor dem Streben nach der Vernichtung des Feindes” 2).

Uit dit alles distilleerde men den „rücksichtslosen” aanval!

Hoe deze aanval moest geschieden? O, zeer eenvoudig; het recept werd gegeven in het Deutsche Infanteriereglement (blz. 110): „Die Verbindung von frontalem und umfassendem Angriff verbürgt am sichersten den Erfolg”. Dit was immers in de vroegere oorlogen alleszins gebleken en ook Moltke had gezegd, dat van een frontalen aanval weinig succes te verwachten was 3). „Man wird sich also gegen die Flügel der feindlichen Stellung zu wenden haben.” Men achte toch vooral de beteekenis van den Moltke-cultus niet gering!

De eenige kwestie, waar men het dus nog over hebben kon, was hoe de omvatting het zekerst en eenvoudigst ware tot stand te brengen. Welnu, ook dit werd op eene zeer mechanische wijze opgelost: men gaat vooruit in een zeer breed front, de legers, de korpsen, de divisies, c. q. zelfs de brigades naast elkaar gegroepeerd, overvleugelt dan per sé den tegenstander, dat is het Fransche leger, en . . . le tour est fait, immers doorbrekingspogingen des vijands zijn a priori tot mislukking gedoemd 4).

1) Takt. und strat. Grundsätze der Gegenwart, II, blz. 138.

2) Der Schlachterfolg, blz. 313.

3) In het hoofdstuk „Taktisches, Infanterie und Jäger”, zoowel als in „Bemerkungen” van April 1861 komt hij tot de conclusies, dat de infanterie in front onaantastbaar is, de aanvaller de open vlakte moet vermijden, dat uit den frontaanval een omvatting of omtrekking dient te ontstaan.

4) Het is interessant eens na te gaan, op hoeveel punten, in den Marneslag, doorbrekingen wel zijn mogelijk geweest, alleen reeds doordien er gapingen in de gevechtsfronten waren. Echter ontbraken als regel ter plaatse de troepen, die de doorbreking zouden hebben moeten verrichten.

Dat het Fransche leger in dezen strik, „in der Zange,” gevangen zou worden was wel zeker, want zijne tactiek wees juist op eene smalle, diepe groepeerings en eene poging tot doorbreking!

Zelfs kon zich zoodoende uit de gedachte tot flankering en omvatting 1), het beeld van de „vernichtingsstrategie” ontwikkelen, zooals in het bekende „Cannae” van von Schlieffen is geschied 2). „Het is — heet het hier — de strijd van de diepte tegen de breedte, van den het gevecht onderhoudenden tegen den alles inzettenden, van colonne tegen linie, van de bajonet tegen den kogel, van den schijf tegen den schutter.” Wie dan in het voordeel is, valt wel niet te betwijfelen. En resumeerende leze men Moltke's uitspraak „dass eine grosse Frontausdehnung (eine direkte Gefahr, aber auch) den Keim zu grossen Erfolgen in sich schliesst” maar zonder het tusschen haakjes gestelde. Wat wil men dan nog meer?

Maar, zegt ge, is er nu ook een algemeene reserve, en waar zal haar plaats zijn? Ja, achter het front gesteld, dat immers zoo uitgebreid zal zijn, zou zij, evenals de gendarmes in het blijspel, overal te laat verschijnen. Wij plaatsen haar derhalve daar, waar zij per sé noodig is, d. i. op den vleugel, die omvatten zal en wel reeds bij voorbaat; zij kan dan het succes volmaken.

„In diesem Ringen um die Flanken siegt derjenige, dessen letzte Reserve sich nicht hinter der Mitte der Front, sondern auf dem äussersten Flügel befindet. Dorthin kann sie nicht erst gebracht werden, wenn der Adlerblick des Feldherrn im Toben der viele Quadratmeilen umspannenden Schlacht den Punkt der Entscheidung erkannt hat, sondern dorthin muss sie bereits durch den Anmarsch zur Schlacht, durch den Vormarsch von den Ausladestationen, ja durch den Eisenbahntransport geführt werden” 3).

Men ziet, op deze wijze komt men onvermijdelijk tot de vraag, wat die reserve dan eigenlijk nog, qualitate qua, beteekent?

De volgende stap moest dus noodwendig zijn, dat men eene algemeene reserve, voor zooveel den Opperbevelhebber betreft, voor overbodig ging decreteren; den lageren bevelhebbers kon zij dan (c. q. ook voor een exceptioneel defensief) grootmoediglijk nog blijven toegekend, echter meer als een aanvullingsdepot voor het gevecht, dan met eene wijdergedachte strekking. De algemeene reserve verbreedt derhalve het front van den aanvang af; het schema is klaar.

Als talentvol strijder voor deze gedachte kunnen wij vooral C. von B. K. noemen; is hij in zijne eerste geschriften nog wat terughoudend 4), in een later 5) komt hij er rond vooruit: In den aanvalsslag moet men

1) v. Falkenhäusen: Des grosse Krieg der Jetztzeit, Flankenbewegung und Massenheer, zoomede Die Bedeutung der Flanke (Viertelj. Hefte 1908, no 4).

2) Viertelj. Hefte 1910/12 (1910, blz. 205).

3) id. 1912, blz. 213. Zie Schlichting, III, blz. 24, 142.

4) Moderne Reserven, blz. 87, 104; Zie ook Das Volk in Waffen, blz. 300.

5) Mil. Zeitfragen V, blz. 20, 22, 23.

van den beginne af, zoo sterk mogelijk optreden; slechts bij geweldige overmacht kan men zich de luxe van reserves permitteeren; men zij dus met het afscheiden daarvan zeer spaarzaam „So glauben wir, wird ein Armee-Oberkommando nur in ganz besonderen Fällen eine Reserve ausscheiden und auch das einzelne Korps wird in der Regel darauf verzichten können.”

Spoedig bleek — wij durven ten deze von Bernhardt 1) wel gelooven — dat de bedoelde meeningen tot in de hoogste regionen werden gedeeld; Clausewitz 2), die toch altijd nog eene reserve wenschte, wanneer het onvoorziene mocht kunnen opdoemen, zelfs hij, die toch te allen tijde een streepje voor had, werd ditmaal veronachtzaamd. Wat zou er onvoorzien kunnen zijn?

En toen, ja rees nog schuchter één vraag op en wel, wat toch de taak van den veldheer zou worden, indien alles zoo schematisch verliep?

Veel kon het niet zijn, immers hij moest 3) „die Sache in Gottes Namen laufen lassen.” Het doet dan ook eenigszins komisch aan, wanneer wij den modernen veldheer zien voorgesteld 4), in een gemakkelijken leuningstoel, bezig met „zündende Worte” aan zijn troepen te . . . . telefoneeren! Hij zal „für jeden neuen Tag . . . die bereits im Gefecht befindlichen Armeen und Korps zu neuen Anstrengungen auffordern, die noch nicht kämpfenden in ihren Marschrichtungen erhalten oder ihnen bei veränderter Lage neue anweisen.”

Het geheel lijkt ons, volgens deze voorstelling eene vrij rustige betrekking, zeer geschikt voor een oud-redenaar!

Doch badinage terzijde.

Indien men nu echter naast het beeld, zooals het geleidelijk voor ons is ontstaan, den Duitschen opmarsch legt, zooals deze inderdaad in 1914 op het Westfront heeft plaats gehad, zoo blijkt de overeenkomst trefvend; het schema is consequent doorgevoerd, evenwel . . . het onvoorziene trad toch in — o, geest van Clausewitz — in den Marneslag ontbrak de reserve 5) en de opzet was mislukt. Het schijnt inderdaad belangwekkend t. z. t. eens te vernemen, waarin de leiding gedurende den Marneslag aan Duitsche zijde wel kan hebben bestaan.

Maar zegt ge, op het Oostelijk front dan? Inderdaad, men ontmoette daar een vijand, die qua manoeuvreervaardigheid, tactische waarde der troepen en artilleristische kracht op een lager peil stond, uit Tannenberg is werkelijk een Cannae geworden, echter . . . . allermint uit een schematischen opmarsch!

Terwille van de volledigheid dienen wij hier nog te vermelden, dat het vooraf aan waarschuwingen niet heeft ontbroken.

1) Vom heutigen Kriege, II, 302. Zie ook blz. 164.

2) Vom Kriege, 3e Boek, 13e Hoofdstuk (blz. 151).

3) Mil. Zeitfragen V, blz. 17.

4) Der Krieg der Gegenwart. Deutsche Revue, 1909, I.

5) Immanuel, Siege und Niederlagen, blz. 10, 15, 18, 20.

Boguslawsky 1) heeft een ander beeld van den modernen slag gegeven, het werk van Bernhardi „Vom heutigen Kriege,” is zelfs een doorlopend protest tegen eenzijdige doordrijverij, een pleidooi voor de manoeuvre, maar wat heeft dit alles gebaat.

Wij vermeenen evenwel, dat men aan Duitsche zijde, in de volgende perioden van dezen oorlog, de beteekenis der verdediging, zoomede de waarde eener algemeene reserve, wel weer is gaan beseffen en toen, na het ringen um die Flanke, de course à la mer, de omvattingen van zelf verlieten, ook de doorbrekingspogingen weder in eere heeft moeten herstellen.

Een peccavi van die zijde hebben wij echter nooit vernomen.

En thans de moderne Fransche opvattingen.

Men heeft aan die zijde, reeds vele jaren voor dezen oorlog, begrepen hoezeer het gewenscht was de Napoleontische beginselen der oorlogsen gevechtsvoering in eere te herstellen. En tevens heeft men tijdig ingezien, dat het beter zou zijn de te verwachten omvattingen in den slag met een eigen houw te voorkomen, dan ze met een parade te willen afweren. Men besefte toch zeer goed, dat in het Duitsche streven naar omvatting een verpletterend succes zou kunnen schuilen, indien men zelf een te gering front innam of passief bleef.

Derhalve wilde men ook daar, reeds bij den opmarsch, den korpsen zooveel ruimte geven, dat zij c. q. met al hunne onderdeelen aan den slag konden deelnemen, echter... er bleef een radicaal verschil, men wenschte de algemeene reserve voor den opperbevelhebber te behouden, men bleef gelooven aan leiding van den slag, aan „le gros coup” (de Négrier), „le coup de poing” (Dragomiroff). En als gevolg zag men ook niet het uitsluitend heil in eene omvatting, doch plaatste de „bataille manoeuvre” tegenover de „bataille parallèle” der Duitschers.

Laat ons thans enkele schrijvers, speciaal in dit verband, eens nader bespreken.

Langlois 2) bijv heeft in enkele zinnen zijne meening zeer scherp neergelegd en komt, aan de hand der gebeurtenissen in den Russisch-Turkschen en Zuid-Afrikaanschen oorlog, tot de conclusies:

„La seule troupe que le chef commande est sa réserve, et elle doit être aussi forte que possible”; „les troupes lâchées dans le combat avec une mission déterminée lui échappent, mais il conduit la bataille avec la réserve générale, qu'il s'est personnellement ménagée....

En als climax: „Le commandement s'exerce par l'intervention des réserves. Sans réserves le commandement abdique”.

Foch 3) bespreekt de tegenstelling tusschen den schematischen veldslag met gelijkmatige, evenwijdige fronten en den slag, waarin men manoeuvreert. Hij wijst op het groote verschil in leiding, in uitvoering, in spaarzaamheid met de krachten.

1) Heerwesen und Kriegführung.

2) Enseignements de deux Guerres recentes, blz. 118, 136, 191.

3) Des Principes de la Guerre, blz. 281.

„Dans la bataille parallèle, la tactique se range ou se laisse aller à l'idée de vaincre la résistance adverse, par une usure lente et progressive des moyens de l'ennemi; à cet effet elle entretient partout le combat. Elle le nourrit. C'est à ce rôle d'entretien que sont consacrées les réserves, magasins de forces où l'on puise pour suppléer à l'usure qui se produit, se développe et demande à être réparée. L'art consiste à en avoir encore une quand l'adversaire n'en a plus, de façon à pouvoir dire le dernier mot dans cette lutte où l'usure est le seul argument de mise. Mais alors ces réserves n'ont pas une place assignée d'avance, il doit y en avoir partout, pour pouvoir être employées au fur et à mesure des besoins, c'est-à-dire continuer l'action sur tout le front. Elles s'égrènent et se fondent ensuite dans ce combat, où l'on attend toujours une circonstance favorable, sans savoir ni où, ni comment on peut la trouver et où elles n'ont d'autre effet, que d'empêcher la lutte de s'éteindre.

Dans la bataille manoeuvre, la réserve c'est la masse préparée, soigneusement entretenue pour exécuter le seul acte de la bataille, dont on attend un résultat, l'attaque décisive; c'est la réserve ménagée avec la plus absolue parcimonie, pour que l'outil soit aussi fort, le coup aussi violent que possible.”

De jongeren hebben het vorenstaande gretig opgenomen. M o r d a c q 1) bijv. spreekt voortdurend over de „armée de choc” of „de manoeuvre”.

All é h a u t 2) behandelt het onderwerp op zeer levendige wijze; hij herinnert er aan, dat de reserves niet mogen dienen om gaten in de slaglinie te stoppen, om een tegenslag te beperken, of den aftocht te dekken, dat zij ook niet zijn een appeltje voor den dorst, bestemd voor alle eventualiteiten.

En hij haalt C a r d o 's woorden aan: „Si vous les tenez muselées, quand les autres sont lâchées déjà, c'est pour qu'elles mordent plus fort a u b o n m o m e n t, a u b o n e n d r o i t; vous les lâcherez donc pour compléter la curée, et ainsi la fête sera complète, il n'y manquera personne!”

Eindelijk willen wij in dit verband de Grandmaison 3) nog noemen.

Hij erkent, dat de hoofdtaak van den A. B. ligt in de voorbereiding van den slag; zijn middel tot ingrijpen daarin, schuilt evenwel in zijne reserves, die te sterker moeten zijn naarmate de toestand meer onzeker is. Die reserves moeten niet worden beschouwd als „manusje van alles”, zij dienen niet om de zwakke punten der gevechtslinie te versterken — wij wenschen geen afwering — „mais à renforcer ses points forts”. Zij geven daaraan „le surcroît de puissance nécessaire pour aboutir”. Ziedaar eene duidelijke richting.

Wij kunnen onzen lezers slechts raden in dit verband een artikel in de Vierteljahreshefte 1912 eens op te slaan 4).

1) La Stratégie, blz. 174.

2) Essai sur la bataille, blz. 58.

3) Deux Conférences, blz. 6, 9, 49, 51, 63.

4) Blz. 118. Neue taktische Anschauungen.

Uitteraard zijn er ook in Frankrijk wel schrijvers aan te wijzen, die afwijkende meeningen huldigen. Wij willen in dit verband bijv. den generaal Kessler 1) vermelden, die blijkbaar sterk onder Duitsche invloeden heeft gestaan.

Hij ziet het succes vooral in den breeden opmarsch- en aanvalsvorm, zelfs voor de divisie; de A. B. oefent, naar zijne meening, invloed uit vóór den slag, in den slag echter niet meer „parce qu'il ne dispose que d'un seul élément de combat, la division de cavalerie.” Wel is er eene reserve „avec lequel il corrigera les défauts, et comblera les lacunes de son projet primitif d'opérations,” hoogstens dienende voor „la mission de parer aux événemens imprévus.” Dit is dus een vrij poovere gedachte.

Echter, in één opzicht is de schrijver al zeer eerlijk, hij erkent ten volle, dat in zijne opvattingen nogal een gevaar schuilt 2). Waarvan acte!

Wanneer wij ons thans herinneren, hetgeen in 1914 aan Fransche zijde is geschied, zoo zullen wij zien, dat er in den beginne eene reserve is geweest (4e leger); de vrees voor het omvat worden leidde tot eene frontverbreeding zonder reserve; slechts een terugtocht redde toen echter het leger voor omvatting. Dan begint een voortdurend pogen om eene nieuwe reserve te vormen en eindelijk wordt de Marneslag door de manoeuvres van Maunoury en Foch met hunne reserves, gewonnen. En de reserves zijn sedert in eere gebleven!

TAAK EN KARAKTER DER ALGEMEENE RESERVE.

Wij mogen de benaming „algemeene reserve” altijd slechts aanvaarden als een tijdelijke naam, immers iedere reserve moet worden beschouwd als eene slapende kracht en rendeert eerst, wanneer zij wordt ingezet en alzoo geen reserve meer is; zij staat dus alsnog gemuilband, heeft nog geen opdracht ontvangen; zij is wel middel, doch geen doel.

Waartoe zij dient? 3)

1°. Zij is voor den A. B. het middel om den slag volgens zijne inzichten te leiden.

2°. Zij dient tot het verkrijgen van de beslissing, door op het gewilde punt en tijdstip te worden gebezigd, ten einde de relatieve overmacht te vormen

Ziedaar de hoofdgedachte, waaraan wij echter blijkens de ervaring nog moeten toevoegen de volgende, minder beteekenende punten:

3°. Zij kan worden aangewend tegen het onverwachte, een tegen-slag pareeren.

1) *Tactique des trois armes*, blz. 56/57, 80, 83, 85.

2) *Id.* blz. 43, 46.

3) Men vergelijkte hiermede onze *Gevechtshandleiding*, pl. 21 e. v

4°. Zij kan ook, indien nog aanwezig, de vervolging inleiden of den terugtocht dekken.

5°. Eindelijk kan zij, althans in kleine verhoudingen, speciale werkzaamheden vervullen en noodgedwongen ook wel de bijzondere, de vak-reserves aanvullen.

Men hoede zich alzoo, van deze laatste punten de hoofdzaak te maken.

Het aanwezig zijn, het naderen of het verschijnen van reserves heeft allereerst een moreele beteekenis; voor de eigen troepen geeft het een gevoel van gerustheid, op de tegenpartij kan het ontmoedigend werken. Vandaar dan ook, dat men er steeds belang in stelt te weten of en zoo ja, waar de tegenstander over reserves beschikt.

Omtrent den slag bij Friedland lezen wij bijv. 1): „Der Kaiser hatte Offiziere seiner Umgebung zu Erkundungen entsandt um festzustellen, ob der Gegner nicht noch irgendwo bedeutende Reserven aufgestellt hätte, und zögerte daher noch mit dem Beginn der Schlacht.”

In den veldtocht 1815 wordt, op crisis-momenten, den troepen bij herhaling de aankomst van reserves, terecht of ten onrecht, aangekondigd. „Wellington komt” heet het bij Ligny voor de Pruisen, „Grouchy komt,” bij Waterloo voor de Franschen.

En zoo is het ook merkwaardig te lezen 2), welken invloed het aanwezig zijn of het verschijnen van Napoleon's Garde had, zelfs zonder dat zij nog ingreep. Bij Aspern bijv. verklaart men het uitblijven van den beslissenden aanval der Oostenrijkers uit het feit, dat de berenmutsen der Garde waren gezien.

Van den slag bij Dresden wordt ons verhaald, dat het opduiken dezer hoofdtooisels uit eene der poorten van Dresden op de verbondenen werkte als een Medusahoofd!

In de kracht der reserves schuilt de beslissing, ligt het succes; wie nog eene sterke reserve bezit, geeft de zaak niet verloren en slechts hij, die begint te beseffen, dat hem geen verdere middelen meer ten dienste staan, gaat aarzelen 3). Men vergroot alzoo zijn kracht, door ze wijselijk te sparen 4).

Troepen, die nog niet gearriveerd of opgemarcheerd zijn vormen voor hen, die reeds in gevecht zijn, eveneens eene reserve, wanneer zij deze althans tijdig kunnen (willen, mogen) bereiken en steunen. Wij maken dit laatste voorbehoud opzettelijk, immers is zulks niet het geval, dan zijn zij eenvoudig tijdelijk uitgeschakeld, krijgen een geheel andere beteekenis en leiden er wellicht toe, dat men zich bij gedeelten laat slaan.

In dit kader behoort alzoo het verouderde stelsel der „strategische

1) Der Schlachterfolg, blz. 50.

2) v. Schlichting, Takt. und Strat. Grundsätze III, blz. 20.

3) Clausewitz, Vom Kriege, blz. 193.

4) Het beste voorbeeld hiervan, ons bekend, is wel Napoleon's optreden bij Ligny, waar hij uit zijne minderheid in getalsterkte een plaatselijke overmacht wist te vormen.

reserve" thuis, waartegen Clausewitz zoo hevig toornde 1) en waaromtrent wij bijv. het volgende, nopens 1806 2), vernemen. Het Pruisische hoofdleger bij Naumburg zou 62.000 man tellen; het reservekorps daarvan, 13.000 man was echter nog ver achter. Bij Chemnitz stond het korps Hohenlohe 19 000 man; daarbij zouden zich 20.000 Saksers voegen, doch hunne mobilisatie was nog niet voltooid. Eindelijk stond het korps Rüchel in de lijn Eisenach—Gotha—Erfurt; van zijn 18.000 man waren evenwel nog verscheidene afdeelingen in Westfalen achtergebleven.

Wij bedoelen alzoo, dat de A. B. zich rekenschap geeft waar, op welken afstand dergelijke troepen zijn, er contact mede houdt en zorg draagt ze tijdig bij de hand te hebben. In dit verband mogen wij dan bijv. het leger van den Kroonprins bij Königgrätz wel degelijk als een algemeene reserve beschouwen, en eveneens van Duitsche zijde, bij Wörth het Ie Beiersche Korps en de Badénsche divisie.

Aan Fransche zijde had hier het Ve Korps, later de divisie Guyot de Lespart, Mac-Mahon als reserve kunnen dienen; men weet, door welke omstandigheden dit alles niet tot zijn recht kwam.

HARE STERKTE.

Uit den aard der zaak kan hiervoor geen formule worden gegeven; men make zich dus los van de gedachte, dat het, gegrond op de organisatie, bepaaldelijk $\frac{1}{3}$ of $\frac{1}{4}$ zou moeten zijn. Men zij echter in de eerste plaats indachtig, dat de reserve in abstracto nooit te sterk kan zijn, dat zij naarmate haar kracht aanzienlijker is, ook zooveel te meer gewicht in de schaal zal werpen, wanneer zij wordt ingezet; in de tweede plaats geve men zich rekenschap, dat er gedurende den slag van alle zijden pogingen zullen worden aangewend om haar te verzwakken, terwijl daarentegen het terugtrekken van troepen uit het gevecht, met de bedoeling ze ter versterking aan de reserve toe te voegen, uiterst bezwaarlijk is.

Principieel wenschen wij de algemeene reserve dus zoo sterk als maar met het aanvankelijk verloop van den slag, zooals men zich dien denkt, is overeen te brengen; de in te nemen fronten stellen toch hierbij ook hunne eischen, waarop men wel bezuinigen, maar die men niet veronachtzamen kan.

Nu zijn er wel is waar van verschillende zijden bezwaren geopperd tegen sterke reserves, men stelt het voor alsof deze geneutraliseerd zijn, men wil dan de eigen krachten liever aanstonds en volledig aan-

1) Vom Kriege, blz. 153. Het gaat hier tegen de strat. reserve, die bij den hoofdslag juist niet moest medewerken, doch voor een volgende gebeurtenis bestemd was. De Prins van Wurtemberg bijv. kantonneerde (1806) als reserve met 20.000 man in de Mark, terwijl 25.000 man in O. en Z. Pruisen nog niet eens gemobiliseerd waren.

2) Y. v. Wartenburg, Napoleon als Feldherr I, blz. 249.

wenden en alzoo de voorhand verkrijgen 1). Doch is dit inderdaad wel eene oplossing? En staan, tegenover het schijnbare voordeel, niet nog grootere nadeelen?

Het nadeel van predisponeeren, van te veel uit de hand geven zal echter, wij erkennen dit, voor den aanvaller wellicht minder spreken, dan voor den aanvankelijk verdedigend optredende; aanvallen is immers vrijheid van handelen, verdedigen ondergaan.

Wij kunnen met enkele voorbeelden vermoedelijk ons standpunt volkomen duidelijk maken.

A. Het achterhouden van te veel in reserve gedurende den strijd.

1. Als eerste voorbeeld zij een en ander vermeld uit het gevecht bij Montebello 2).

Het betreft hier eene openlijke verkenning met 25 bataljons, 9 eskadrons, 68 stukken ($\pm$ 22.000 man). De A. B., graaf Stadion, laat in drie colonnes oprukken, bestemt de middelste bij voorbaat reeds als reserve en geeft bijv. de rechter-colonne nog de aanwijzing de plaatsen, die zij doortrekt sterk te bezetten.

Het resultaat is, dat de hoofdstrijd door 10 Oostenrijksche bataljons wordt gevoerd; de linker-colonne steunt met $2\frac{1}{2}$ compagnie en bestemt $8\frac{1}{2}$ bataljon voor eene opname-stelling; de rechter-colonne treedt met 3 van haar 6 bataljons, en dan nog zeer mat, op. In totaal worden 10 bataljons voor opname-stellingen gebezigd, zoodat men door eene minderheid geslagen is.

Ligt hier nu de fout in het feit, dat men zooveel troepen reserveerde . . . of in de omstandigheid, dat de A. B. niet durfde doortasten en zijne reserves, reserves liet blijven?

2. Op 26 Mei 1904 vielen de Japanners de Nanshanstelling aan 3), welke verdedigd werd door één regiment infanterie; op een tiental K.M. achter de stelling bevond zich de geheele divisie Fock, waarvan ten slotte 2 compagnieën ter hulp zijn gekomen.

Ook hier is men weder geneigd op de wanverhouding te wijzen, aan te toonen, dat het beter ware geweest, veel meer troepen voor de eerste linie te bestemmen. Echter ziet men hierbij over het hoofd, dat geen beslissing, doch slechts tijdwinst beoogd werd en dat de divisie Fock niet voor reserve der Nanshanstelling was bestemd, doch voor . . . toeschouwer.

3. Wanneer Kuropatkin, begin Mei 1904, eene beweging zal doen in de richting Port-Arthur, houdt hij bij Daschitschao $1\frac{1}{2}$ divisie in reserve, voorts 80 bataljons en eenige cavalerie-brigades tegenover het le Japansche leger (48 bataljons) achter.

1) C. von B.-K., Moderne Reserven, blz. 87 en 46. Het strategisch gelijktijdig bezigen der beschikbare krachten (Clausewitz, 3e Boek, 12e Hoofdst. blz. 150) beteekent nog niet het tactisch gelijktijdig.

2) Zie bijv. Lettow-Vorbeck, Kriegsgesch. Beispiele.

3) Wijnaendts en de Ridder, Studien betr. den Veldoorlog tusschen Rusland en Japan.

Generaal Stakelberg krijgt dan eene opdracht, waarin o. a. voorkomt: „Tegen overmacht mag de strijd echter niet tot de beslissing worden volgehouden en in geen geval, mag de reserve ingezet worden, vóór de toestand volkomen (sic) te overzien is.” De eigenlijke taak luidt „zoo sterk mogelijke Japansche krachten van het Kwantungschiereiland af te trekken.” Ra, ra, hoe doet men dat?

Wanneer deze tocht bedenkelijk eindigt (Wafangou) wijt Kurapatkin dit aan het feit, dat hij met onvoldoende krachten werd ondernomen, m. a. w. te veel in reserve is gehouden.

Echter, dit is geen „in reserve houden”; eene reserve moet men bij de beslissing willen en kunnen gebruiken. Hier echter wenschte de A. B. geen beslissing en hij had zijne achtergehouden troepen moedwillig vastgelegd en buiten gevecht gesteld. Dat bedoelen wij niet en nimmer!

4. Eindelijk kunnen wij de openlijke verkenning van Rennenkamp naar Koeandiansian (9 Mei 1904) nog vermelden, welks beschrijving ons levendig herinnert aan de geschiedenis van de tien kleine negertjes, doch waarvan wij het naslaan aan den Lezer zullen overlaten.

Uit al dergelijke voorbeelden blijkt alzoo geenszins, dat het verkeerd is voor eene sterke algemeene reserve zorg te dragen, doch uitsluitend dat men deze moet willen en durven bezigen. Reserve „an sich” is geen taak doch een toestand, en niet het bezit, doch wel het juist gebruik der reserves verzekert het succes.

Nemen wij thans als uiterste tegenstelling eens eenige voorbeelden van het niet achterhouden van reserves en de gevolgen van dien.

1. Generaal Faidherbe (1870) plaatst bij St. Quentin 1) van zijn beide korpsen, het eene op den rechter-, het andere op den linkeroever van de Somme en houdt de beschikking over geen enkele reserve; de beide korps-commandanten plaatsen eveneens de meeste hunner brigades naast elkaar 1); slechts de brigade Michelet stond in reserve, terwijl de brigade Pauly de terugtochtslijn bewaakte.

Wij bemerken gedurende den slag geenerlei leiding van den A. B., behalve dat hij op zeker moment op de genoemde brigade Michelet beslag legt, eveneens ter verzekering van den terugtochtsweg; en op een ander oogenblik, gaat hij den generaal Lecoinge vragen, om hem wat troepen af te staan.

2. In den slag a/d Lisaine (1871) plaatst Bourbaki zijn vier korpsen naast elkaar, drie er van zullen de Duitschers in front aantasten, het 4e en de divisie Crémier den Duitschen vleugel omtrekken en den weg naar Belfort vrijmaken. Inderdaad hebben de uiterste divisieën eenig succes, echter kan de A. B., die over geenerlei troepen meer beschikt, hen niet steunen, zoodat het effect verloren gaat.

3. In den slag a/d Modderrivier 2) had generaal Methuen terstond

1) Rousset, La guerre franco allemande V.

2) Pabst en de Gelder, De oorlog in Zuid-Afrika, blz. 12.

zijne beide brigades naast elkaar ontwikkeld en geen reserve tot eigen beschikking. Resultaat: van gevechtsleiding zijnerzijds geen spoor, de A. B. dwaalt over het slagveld en verschijnt zelfs in de tirailleurlinie.

Men ziet, in al dergelijke gevallen moet men inderdaad „die Sache in Gottes Namen laufen lassen”.

Maar indien nu de kans bestaat, dat men door reeds in den aanvang met alle krachten toe te slaan, door stoutmoedig toegrijpen, succes heeft, moet er dan ook eene reserve worden achtergehouden? Wij gelooven, dat het antwoord voor de hand ligt.

Audaces fortuna juvat, of met Napoleon: „Il faut à la guerre profiter de toutes les occasions, car la fortune est femme; si vous la manquez aujourd'hui, ne vous attendez pas à la retrouver demain.” Men make zich slechts los van het denkbeeld, dat de reserve altijd pas op het laatst van een langdurigen strijd zou moeten ingrijpen.

HET TIJDSTIP VAN INGRIJPEN.

De keuze van het juiste oogenblik, waarop men de reserve moet inzetten, is zeker het moeilijkste van alles 1). Is men te haastig, is de toestand nog niet rijp, zoo lijdt men een échec en heeft tevens zijne krachten verspild. En men begripe wel, dat waar het vroeger een wachten van uren kon zijn, daarvoor thans dagen en weken in de plaats kunnen zijn getreden.

Wacht men daarentegen te lang (Benedek bij Königgrätz, Brunswijk bij Auerstädt) zoo gaat het gunstig oogenblik voorbij. Vooral een besluiteloos bevelhebber kan steeds in die fout vervallen (Kuropathin bij Liao-yan, bij Sandepu).

Wij willen derhalve een oogenblik de aandacht vragen voor het niet bezigen van de reserve, bijv. uit overgrootte voorzichtigheid. Napoleon heeft ons de les nagelaten: „Les généraux, qui gardent des troupes fraîches pour le lendemain d'une bataille, sont presque toujours battus.” De Grandmaison zegt ons: „Mal employer ses réserves peut être une faute; ne pas les employer du tout serait un crime.”

In den regel beteekent het dan ook een gemis aan doorzettingskracht, zooals bijv. al zeer duidelijk blijkt in den slag bij Colenso, waar Buller besloot het gevecht af te breken op het oogenblik, dat 10 van de 16 bataljons nog niet in den strijd waren geweest.

Het kan ook voortspruiten uit een gemis aan tactisch inzicht, zooals wij moeten aannemen op 18 Aug. 1870, toen Bazaine meer bezorgdheid voor het front en den linkervleugel, dan voor den ernstig

1) Gevechtshandl., blz. 60. „Den Augenblick für die passende Verwendung seiner Reserve richtig aus zu mitteln, gehört zu den schwereren Aufgaben des Feldhern” (Aartsh. Karel, Hinterl. Schriften IV, blz. 528).

bedreigden rechtersvleugel betoonde, met het gevolg, dat zijne reserves weinig nut hebben gesticht 1).

Wij dienen er evenwel op te wijzen, dat de mogelijkheid ook bestaat, dat het niet noodzakelijk is de reserve in te zetten (Napoleon bij Austerlitz), terwijl het achterhouden daarvan eveneens kan schuilen in het feit, dat men wegens verder liggende redenen, niet alles op één kaart wil zetten.

Dit feit schijnt zich o. a. te hebben voorgedaan bij Eylau (1807). Wanneer het korps Augereau ernstig is gehavend, Davout's troepen wegslinken, Ney nog niet is aangekomen, staat Napoleon voor het feit, of hij de garde al dan niet zal inzetten. „Vor diesem ungeheuren Wagniss sehen wir den Uberwinder Europas zurückschrecken; er setzt die Garden nicht ein, sichert sich vor einer Niederlage und erlangt schliesslich nur einen halben Erfolg, der bei den furchtbaren Opfern dem Verluste der Schlacht fast gleichkam" 2).

Eene herhaling hiervan vinden wij in den slag bij Borodino (1812). Op het critieke oogenblik komt Belliard bij Murat terug „il lui annonce l'impossibilité d'obtenir de l'empereur sa réserve..." 3).

's Keizers geheele omgeving tracht invloed uit te oefenen, van alle zijden roept men „que l'instant de faire donner la garde était venu." Maar Napoleon antwoordt: „Et s'il y a une seconde bataille demain, avec quoi la livrerai-je?" Men leze deze scène eens.

DE PLAATSING DER ALGEMEENE RESERVE.

De reserve moet bij voorkeur daar staan, waar men ze denkt te gebruiken, of althans spoedig daarheen te brengen zijn. Wanneer men dit punt te voren weet, is de zaak eenvoudig genoeg en zoo begrijpen wij, dat het voor den aanvaller betrekkelijk nog het gemakkelijkst is deze plaats bij voorbaat aan te geven; voor den passief-verdedigende zal het wel het lastigste zijn, en tal van schakeeringen, ook ingevolge terreins- e. a. omstandigheden, liggen daartusschen. Een ding is echter duidelijk en wel, dat indien men bij de groote fronten tijdroovende verplaatsingen van de geheele reserve wil vermijden, men deze een plaats moet geven, vooruitlopend op het mogelijk gebeuren, of dat men de reserve zeer beweeglijk 4) zal moeten maken, of dat men ze zal moeten splitsen en schaakvormig opstellen. Een deel is dan althans spoedig beschikbaar en de rest verschijnt waar noodig geleidelijk 5).

1) Op 16 Aug. 1870 zwelgt hij in reserves, doch doet er niets mede; multi sunt vocati .

2) Lettow-Vorbeck, Der Krieg von 1806 und 1807, IV, blz. 114. Deze beschouwing is zeer belangwekkend.

3) De Ségur, Histoire de Napoléon et de la Grande Armée, I. blz. 369.

4) Bereden-troepen en wielrijders, auto's, spoorwegen.

5) Zie Alléhaut, blz. 64, Grandmaison, blz. 49, Bernhardt II, blz. 308 e. a.

Overigens vermeenen wij beschouwingen over het marcheeren of plaatsn der reserve achter het midden of achter- en uitwaarts van een of van beide vleugels, wel achterwege te kunnen laten 1).

Wij willen er echter op wijzen, dat in den slag bij St. Privat de Fransche reserve achter het midden stond, terwijl toch Bazaine niet het voornemen had, vandaar uit een massa-stoot te verrichten en de beslissing noodzakelijk op den N. vleugel lag.

Zoo ook stonden in den slag bij Wörth de divisien Pellé en Conseil-Dumesnil in tweede linie achter het midden der Fransche stelling; kon men nu op den linkervleugel wellicht nog steun van de Failly hebben verwacht, zoo is het toch wel duidelijk, dat de andere vleugel tot omvatting uitlokte en alzoo troepen voor de beslissing daar in de nabijheid moesten zijn.

En wat vindt men wel van het verschijnen der Duitsche reserve, het IIe Korps in den avond van 18 Aug. '70, bij Gravelotte? Het punt van inzetten werd toen bepaald door de plaats, waar de reserve te valling was.

Het schijnt alzoo noodzakelijk het eventueel verplaatsen der reserve eens te overdenken. Voorheen was dit tijdens den slag volstrekt niet onbekend.

Zoo laat bijv., in den slag van Dennewitz, de maarschalk Ney het korps Oudinot, dat juist den toestand op den linkervleugel had hersteld, achter het slagfront langs naar den rechtervleugel verplaatsen; het resultaat was echter, dat de linkervleugel nu ineenzakte.

En zoo ook zien wij in den slag bij Eylau het Pruisische korps l'Estocq achter de geheele linie langs gaan.

Bij Moekden bleek echter o. a. al reeds tot welke bezwaren de groote fronten kunnen leiden, doordien de reserve vereenigd was en over zulke groote afstanden heen en weder werd verplaatst. Of dit nu onvermijdelijk was, of de fout hier niet veeleer school in het feit, dat de Russische bevelhebber zijne handelingen ondergeschikt maakte aan die des vijands, meer aan afweren, dan aan toeslaan dacht, ziedaar eene andere quaestie 2).

Eene waaivormige opstelling der reserves, met het doel eene snelle concentratie op verschillende punten mogelijk te maken, vinden wij o. a. bij den aanvang der bekende manoeuvre v. Hutier in dezen oorlog 3). Wij willen er echter op wijzen, dat hier den aanvaller en tijd en spoorwegen ter beschikking stonden, hetgeen in den veldoorlog wel niet in die mate het geval zal zijn; dan begunstigt het spoorweg-net allereerst den strategischen verdediger, hetgeen Joffre ons in-

1) D. E. R. Infanterie, blz. 89, 114/15; Gevechtsh. § 22, 44.

2) De vrees te laat te komen, leidde hier tevens tot een te vroeg verplaatsen, uitgelokt door een Japansche demonstratie.

3) La manoeuvre de von Hutier, Waltheer (Mavors 1918).

derdaad, zoowel vóór als gedurende den Marneslag, bij zijne verplaatsingen van reserves, heeft gedemonsteerd 1)

DE WIJZE VAN INZETTEN.

Het eerste wat wij hieromtrent dienen op te merken is, dat een druppelsgewijze inzetten der reserves geen enkel nut heeft en kan hebben; echter er zijn momenten, dat alle theorie „grau” is Zoo heeft men van Duitsche zijde zich nog al eens geopponeerd, tegen de wijze waarop 16 Aug. 1870 de 20e Divisie in het gevecht is gebracht.

Een deel der 39e brigade wordt aan de 5e Divisie toegezonden, de rest gaat in de Tronviller bosschen en wordt een half uur later aldaar door de helft der 40e brigade gevolgd; het overblijvende der divisie blijft aan den Zuidrand in reserve. Weer een half uur later verschijnt de 38e brigade en wordt terstond tot een flankaanval bij Mars-la-Tour ingezet. „Welch bedeutsame Entscheidung” schrijft Liebert 2) „hätten die 20. Division und die 38. Brigade geben können, wenn sie einheitlich verwendet wurden”.

Wij lezen hetzelfde herhaaldelijk in den Russisch-Japanschen oorlog. Bij Wafangou 3) zal een bataljon een stelling bezetten, doch wordt van drie zijden onder vuur genomen en vernietigd; generaal Kondratowitsch zendt ter ondersteuning twee compagnieën uit de reserve, die hetzelfde lot ondergaan, waarop wederom twee compagnieën worden gezonden! Dat is de zuinigheid, die de wijsheid bedriegt.

Waar een frontale aanval als regel minder succes belooft dan een flankerende, zal het aanbeveling verdienen de reserves liefst flankerend in te zetten. Wij vinden hiervan een eigenaardig voorbeeld in het gevecht bij Tschinortun (26 Aug. 1904). De Japansche gardes 10e divisie gaan vooruit door de hooge kaolianvelden tot een omvattenden aanval tegen den rechtervleugel van het 3e Siberische Korps. Generaal Iwanow laat zijne reserve tot een tegenaanval tegen de linkerflank der Japanners vooruit gaan; deze reserve wordt zelf in de flank genomen door eene garde-brigade, die achter- en uitwaarts en échelon volgt, terwijl de beslissing wordt verkregen, doordien het 140e Russische regiment weder verrassend op de linkerflank der Japanners verschijnt 4).

Bij herhaling zien wij de reserve reeds tevoren versnipperen of afbrokkelen 5). Wij lezen bijv. van Plewna (11 Sept. 1877): de algemeene

1) Aan de Ourcq werd bijv. ook de 8e Fr. divisie van den rechter- naar den linker- vleugel verplaatst (Legergroep Maunoury).

2) Mil. Wochenbl. 1895, Beiheft 1.

3) v. d. Belt, Schetsen uit Mantsjoerije, Wafangou.

4) Mil. Wochenblatt 1905, no. 128. Zie ook Gevechtsh., blz. 60. Voor de passieve gedachte, de reserve te bezigen tot het verlengen van een vleugel, gevoelen wij al zeer weinig.

5) Gevechtsh. § 24.

reserve telde 9 bataljons; de verbindingen en de volstrekt niet bedreigde artillerie werden door 15 bataljons bewaakt; 40 bataljons waren over het slagveld verstrooid, zonder dat iemand daar over beschikte. En toen Skobelew in de Turksche stelling was binnengedrongen en het oogenblik der beslissing daar was, werd hem één zeer verzwakt regiment toegezonden!

In den slag van Gravelotte—St Privat beschikte Bazaine 1) over eene algemeene reserve, bestaande, behalve uit de reserve-cavalerie en artillerie, uit de Garde. Hiervan wordt reeds in den morgen eene brigade geschoven tusschen het 2e en 3e Korps; het 3e Voltigeurs komt daar later nog bij; het 4e Voltigeurs, het bataljon Jagers en 3 batterijen worden bestemd ter verdediging van den Mont St. Quentin. En zoo bleef er nog één divisie over!

Ook in den slag bij Sedan wordt de Fransche reserve (Ve Korps) in alle richtingen uiteengetrokken. De A. B. zij alzoo onvermurwbaar „il faut avoir bien soin de ne pas céder trop facilement aux demandes de secours” (Napoleon 2). „Le devoir du chef — et peut-être son plus difficile devoir — sera donc de résister aux incessantes, aux pressantes demandes de renfort, qui l’assiégeront de toutes parts (de Grandmaison 3).

L’Estocq’s houding, bij het naderen van het slagveld van Eylau (1807), was ten deze voorbeeldig.

Een volgend beginsel schijnt ons, dat de algemeene reserve, wanneer zij wordt ingezet, zelf nog eene reserve zal moeten behouden 4); het nut hiervan zagen wij reeds in het Russisch-Japansch verhaal der wederzijdsche flankeringen. En zoo rijst de vraag of men deze laatste reserve ook nog inzetten moet of mag, of men dus alles, tot den laatsten man toe, moet bezigen om het succes te behalen?

In theorie is dit niet te beantwoorden; zeker „le plus entêté l’emporte”, doch men gevoelt wel, dat hierbij ook andere overwegingen medespreken 5).

Zoo meent bijv. Clausewitz 6), Napoleon ernstig te moeten terechtwijzen over het feit, dat hij zijne laatste reserves bij Waterloo in den strijd wierp, een onheil trachtte af te wenden, dat niet meer te keeren was: „Er gab den letzten Heller aus und floh dann wie ein Bettler vom Schlachtfelde und aus dem Reiche.” De theorie leert ons

1) *Palat, Bazaine et nos désastres* I, 353/54. Zie ook *Rousset* II en *Revue d’Histoire* II, 1904 (blz. 649—50), *Lehautcourt* V (blz. 600, 549). De opdracht van den commandant der algemeene reserve luidde „se mettre en route, quand il le jugerait convenable”!!

2) *Foch, Des principes de la guerre*, blz. 276.

3) Blz. 64.

4) *Gevechtsh.* § 23.

5) *Foch* I, blz. 326; v. *Bernhardi* II, blz. 305.

6) *Vom Kriege*, blz. 194.

du, dat men het uiterste doet om den slag te winnen, doch zoodra wordt ingezien dat de overwinning onmogelijk is, even resoluut den strijd afbreekt. Bij het bepalen van dit oogenblik zal het karakter van den A. B. wel den doorslag geven.

Het zal echter — wij wijzen hierop uitdrukkelijk — tegen het einde van den strijd nogal eens voorkomen, dat men niet vrijelijk meer handelen kan, „man wird gezogen”. Wanneer bijv. Mac-Mahon, bij Wörth, zijn reserve-cavalerie en -artillerie in den strijd werpt, is dit heusch niet meer om de overwinning te behalen.

Bij Solferino daarentegen hadden de Oostenrijkers een goeden kans; zij bezigden evenwel het VIIe Korps, de algemeene reserve, niet voor de beslissing, doch voor het bezetten eener opnamestelling 1).

Von der Tann bij Coulmiers (1870) ziet zich op beide vleugels omvat en zijn terugtochtsweg ernstig bedreigd. Hij „trug daher Bedenken seine letzten Reservén in den Kampf einzusetzen,” zegt het Gen. Stafwerk, „und erliess um 4 Uhr nachmittags den Befehl zum Brigadeweisen Abbrechen des Gefechts vom linken Flügel an.”

En eindelijk willen wij nog herinneren aan Goeben 2), die bij Gravelotte door Steinmetz geprest zijne reserve, de laatste, nog in den heksenketel te werpen, antwoordt: „Ik overdenk juist, of ik bij den geheelen toestand van mijn korps, als commandeerend-generaal, mijn reserve reeds nu zal of mag inzetten.” Toen het IIe Korps, een nieuwe reserve, bleek te naderen, volgde hij het bevel echter op.

Over het vervolgen, door nog beschikbare reserves, bij eventueel succes, zullen wij niet uitwijden 3).

NIEUWE RESERVES.

Wat moet men doen indien de beschikbare reserves te zwak blijken of indien de aanwezige reserves zijn ingezet, zonder dat de beslissing is verkregen?

Men trachte alsdan nieuwe reserves te vormen, hetzij door van gedeelten van het gevechtsfront, waar de strijd minder hevig woedt, afdeelingen weg te nemen, hetzij door troepen, die men bij voorkeur niet voor den strijd zou aanwijzen, daarvoor tijdelijk toch te bestemmen.

Natuurlijk is dit eene noodoplossing, waaraan bezwaren kleven; men onttrekt toch afdeelingen aan commandanten, die op hunne aanwezigheid rekenden 4), men krijgt geïmproviseerde verbanden en dooreen-

1) Der Schlachterfolg, blz. 152.

2) v. Widder, Kritische Tage I, III, 2.

3) Gevechtsh., § 23 slot, § 55.

4) In den Z. Afrikaanschen oorlog geschiedde dit herhaaldelijk, doordien de bevelhebbers eerst begonnen met alles uit de hand te geven. Bij Belmont ontnemt Methuen, tijdens het gevecht, de brigade Colville haar geheele 2e gevechtlinie en zendt deze naar een ander deel van het gevechtsterrein. Langlois, Enseignements, blz. 136.

menging van troepen. Dit is volkomen juist; maar alles is beter, dan dat de A. B. over geen reserves meer beschikken kan en dus zijn invloed op de leiding van den slag verliest.

Van het opnieuw vormen eener algemeene reserve, zien wij een voorbeeld in den slag bij St. Quentin (1871) waar Goeben, na als aanvaller de zijne te hebben verbruikt, zonder dat de beslissing nog is verkregen, den generaal v. Kummer gelast, hem van zijne divisie 3 bataljons en eenige batterijen af te geven.

Aan de Lisaine (1871) doet v. Werder hetzelfde als verdediger. Zijne reserve van $8\frac{1}{4}$ bataljon, 6 eskadrons en 5 batterijen staat achter het midden en wordt gebezigd om overal steun te verleenen, waar zulks noodig schijnt, doch wordt terzelfder tijd steeds door troepen van andere punten weer op sterkte gebracht.

Zoo ook onttrekt Joffre, in Augustus 1914, aanhoudend geheele korpsen aan de legers van Castelnau, Dubail en Pau (Nancy—Verdun—Elzas), teneinde over reserves te beschikken voor het centrum en den linkervleugel, waar zij in hooge mate noodig zijn.

Bovenal leerrijk is de slag bij Moekden.

Kuropatkin heeft zijn 3 legers naast elkaar geplaatst, en $\pm 1\frac{1}{2}$ korps achter het midden ter eigen beschikking; het rechter leger (Kaulbars) heeft één korps achter zijn rechtervleugel geëchelonneerd. Wanneer de Japanners nu op den linkervleugel demonstreeren, neemt K. aanstonds Kaulbars zijne reserve en zendt dit korps, achter het geheele front langs (een marsch van eenige dagen) naar den linkervleugel, met een deel der eigen reserve.

Wanneer dan blijkt, dat de Japanners juist tegen den rechtervleugel oprukken, verplaatst K. daarheen zijne laatste divisie, doch begint tevens aan alle legers en korpsen te plukken. Uit de 2e brigade der 9e en de 2e brigade der 31e divisie wordt b. v. de divisie Schatilow gevormd; uit 3 regimenten van het 17e Korps en 3 bataljons van het 1e Korps de divisie de Witt; de chef van den topografischen dienst wordt langs de korpsen ten Z. van de Hunho gezonden, teneinde overal het beschikbare weg te nemen! Eindelijk geeft K. zelfs last, dat elk der korpsen van het 1e leger een zeker aantal bataljons naar Tawa zal dirigeeren, teneinde eene nieuwe reserve te vormen.

Door al deze noodmaatregelen steeg de verwarring ten top, geen enkel verband was meer intact, geen der hoogere bevelhebbers kende zijne troepen 1). Echter de ware oorzaken dezer misère scholen in de omstandigheid, dat de oorspronkelijke reserve te zwak was, dat zij te spoedig was uit de hand gegeven en dat men zich tot het verlengen der fronten, tot afweer bepaalde.

Van het bezigen als reserves van alles, wat men vangen en grijpen

1) Zie bijv. Mil. Wochenbl. 1905, blz. 2937. In een detachement van 51 bataljons waren 11 legerkorpsen, 16 divisies en 43 regimenten vertegenwoordigd. Zie tevens Orgaan Krijgsw. 1906—07, II, blz. 82.

kan, vindt men ook herhaaldelijk voorbeelden. In den slag bij Spicheren (1870) wordt de opmarsch der 13e Pr. divisie gestuit door de bezetting van den Kaninchenberg: een geniecompagnie, twee eskadrons dragonders en 200 juist aangekomen reservisten. In Elsasshausen (Wörth) en bij Amiens strijden ten slotte eveneens de sappeurcompagnieën mede.

Voorts verhaalt ons Fendrich, hoe bij den voorjaarsslag 1915 in Artois (Loretto-Carency) de Duitschers op een gegeven oogenblik zelfs de treinsoldaten, paardenoppassers en ordonnansen in de vuurlinie brachten 1).

En soortgelijke berichten lazen wij omtrent Gough's pogingen het voorjaarsoffensief der Duitschers tegen Amiens (1918) te stuiten.

Aan het slot van onze studie gekomen, willen wij nog wijzen op de noodzakelijkheid voor den A. B. om steeds met zijne algemeene reserve het contact te bewaren 2), zorg te dragen, dat hij weet waar zij is en wat zij verricht.

Men doet toch anders allicht wonderlijke ervaringen op.

Tijdens de slagen bij Jena—Auerstädt trekt bijv. Bernadotte, die allereerst als reserve voor Davout moet worden beschouwd, onverstoort voort op Apolda en gaat daar rusten. Inmiddels stond het korps Davout aan ernstige gevaren bloot.

Zoo ook blijft op 10 Juli 1866, tijdens het gevecht bij Kissingen, de 4e Beiersche divisie op zonderlinge wijze afwezig 3).

In den slag bij Ligny (1815) ontving het IIIe Pruisische Korps, toen de algemeene reserve verbruikt was, het bevel: „twee brigades door Sombreffe te doen trekken en in het centrum ter ondersteuning op te stellen.” Het korps zond er één „om zich aan de andere zijde van Sombreffe op te stellen” en deze brigade beweert de order te hebben gekregen „zich bij Sombreffe op te stellen, teneinde de verbinding met het IIe Korps te onderhouden.”

Het resultaat van al deze verwarringen was, dat Blücher tegen 's vijands poging tot doorbreking geen infanterie ter beschikking had.

En op 18 Juni 1815 (Wavre) raakte de 9e Brigade, de reserve van het korps Thielmann, op hoogst eigenaardige wijze zoek en marcheerde door naar Couture. Aangezien men zich niet kon indenken, dat zij weg zou zijn, ontdekte men hare afwezigheid eerst zeer laat en verzuimde toen nog, iemand uit te zenden om haar terug te halen 4).

Eindelijk willen wij nog herinneren aan de Wurtembergsche brigade Starkloff, die gedurende den slag bij Wörth wordt ingezet, richting op Reichshoffen, teneinde aldus den terugtochtsweg der Franschen

1) Gegen Frankreich und Albion IV, blz. 20.

2) Dit dient natuurlijk wederzijds te geschieden.

3) Regensberg, Mainfeldzug, blz. 84.

4) Verdy, Studien über Truppenführung I, 2, blz. 37 (bewerking v. Gossler).

te coupeeren 1). „Die dringenden Aufforderungen preussischer Generale vom V und vom XI Korps, wie des Herzogs Ernst von Sachsen-Koburg, veranlassten ihn jedoch, seine Truppen nach den nahen Elsasshausen zu schicken, um dort erst den Sieg gewinnen zu helfen.” Het wijderstreckend doel ging op deze wijze echter verloren.

Wij willen hiermede eindigen; waar wij veeltijds met eene aanduiding, eene beknopte aanwijzing, moesten volstaan, hopen wij dat het rijke onderwerp onze lezers moge uitlokken de aangegeven voorbeelden nader te bestudeeren.

Zij zijn het zeker waard, en voor ons allen geldt immers het woord van Frederik den Grooten: „Les faits passés sont bons pour nourrir l'imagination et meubler la mémoire; c'est une repertoire d'idées, qui fournit de la matière, que le jugement doit passer au creuset pour l'épurer.”

---

1) Regensberg 1870/71, I blz 295.

Mededeeling van de Redactie.

Het „Militair politiek Maandoverzicht” over Augustus, zal in de Octoberaflevering worden samengevoegd met het Maandoverzicht loopende over September.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Algemeen: De verliezen ter zee. Beschouwingen over het Duitsche, Fransche en Engelsche leger, Int. Rev., Juni.

Amerika (Ver. St. v. Noord-): De oorlogstechniek, Int. Rev., Juni. Het toekomstige leger, M. Woch., No. 152. Beweeglijke kust-artillerie, M. Woch., No. 1. Transporten van manschappen, M. Woch., No. 11.

Duitschland: De voorloopige rijksweeer, Int. Rev., Juni.

Engeland: Vliegwezen, M. Woch., No. 1.

Tirol: Legerwet, M. Woch., No. 137.

Zweden: Vliegwezen, M. Woch., No. 1. Telefoonuitrusting der zware artillerie. Organisatie van een infanterie-regiment, M. Woch., No. 11.

Zwitserland: Nieuw technisch onderricht van de infanterie, Int. Rev., Juni.

Boekaankondiging.

Hoefkunde en Hoefbeslag. Tweede deel, door Prof. dr. H. M. KROON, Directeur van het Instituut voor Hoefkunde der Veeartsenijkundige Hoogeschool te Utrecht en Dr. R. H. J. GALLANDAT HUET, kapitein-paardenarts bij de Rijk en Hoefsmidschool te Amersfoort. *Groningen—den Haag*, 1919. J. B. WOLTERS.

Evenals het eerste deel, (voor de recensie zie Augustus-aflevering M. S.) bevat het tweede deel in den tekst tal van goed geslaagde afbeeldingen naar fotografische opnamen.

In dit vervolg-boekwerk worden achtereenvolgens behandeld: het beslag voor verschillende doeleinden, het beslag bij afwijkende standen en gangen, het hoefbeslag bij ezels, muilieren en ossen, de verpleging der hoeven, het beslag bij zieke hoeven, het legerbeslag, de geschiedenis van het hoefbeslag en de opleiding der hoefsmeden in Nederland

Waar zooveel rijke stof in 180 bladzijden behandeld is, konden niet alle onderwerpen in extenso gegeven worden, doch zooals de schrijvers in het voorbericht van het eerste deel reeds vermeldden, is het werk bestemd voor verschillende categoriën van lezers, waardoor voor de eene soms te veel, voor de andere te weinig gegeven moest worden. Dit neemt niet weg dat allen, die met paarden omgaan, nuttige leering uit het gebodene kunnen trekken, weshalve wij het vlotgeschreven werk in veler handen wenschen.

Thans mogen enkele opmerkingen volgen. Bij de bespreking van het gebruik der zolen, had de aandacht erop gevestigd kunnen worden, dat tegen het uitglijden in de eerste plaats de achterhoeven van nieuwe zolen dienen te worden voorzien en niet uitsluitend de voorhoeven, zooals men zeer dikwijls kan waarnemen. Voorts is recensent van meening, al erkent hij den vaak gunstigen invloed van zoolbeslag bij het rijden op harde wegen, dat het gebruik van zolen dikwijls overdreven is en dat zij bij rijpaarden tot vangen en vastzuigen in weeken bodem kunnen aanleiding geven. Ook eischt het beslag met zolen een bekwamen smid.

Op blz. 49 in de laatste alinea komt voor de uitdrukking „protecteur de la combe.” Recensent meent, dat dit gummirandje tegen het strijken heet: „protecteur Lacombe,” naar den uitvinder.

Bij „verpleging der hoeven” op blz. 61 ware op te merken, dat gebruikspaarden op den duur op zachten bodem, evenmin als op harden bodem, onbeslagen kunnen gaan. Jonge, in africhting zijnde rijpaarden, welke, met het oog op het slaan, geruimen tijd aan de achterhoeven

onbeslagen worden gelaten, gaan gevoelig loopen, ook al komen zij alleen op zachten bodem in de manege of daarbuiten. Worden zij dan beslagen, dan verdwijnt bijna onmiddellijk hunne beperkte actie en wordt de gang der achterhand weer ruimer.

Op blz. 87 willen de schrijvers bij brokkelhoeven laag nagelen. Dit nu is uit den aard der zaak niet mogelijk. De smid moet wel hoog nagelen, wil het ijzer niet losraken. Hij brengt daardoor tegen wil en dank een nadeeligen factor aan. Daarom is het zoo moeilijk uit de brokkelhoeven te geraken, wanneer het paard toch beslagen den gewonen arbeid moet blijven verrichten. Ook hier geldt: voorkomen is beter dan genezen.

Op blz. 105 Rap (crapodine) zal gelezen moeten worden „crapaudine.”

Bij de bespreking van de opleiding der hoefsmeden in Nederland moge mede gereleveerd worden het werkzaam aandeel van verscheiden paardenartsen van het Nederlandsche Leger in de vorming van goede burgerhoefsmeden. Ik wijs hier op het houden van openbare lezingen en het geven van cursussen in hoefbeslag in de jaren 1880 tot op heden.

KNIPSCHER.

„L'Erreur” de 1914. Réponse aux critiques. Par le Général BERTHAUT. Avec une préface de M. JOSEPH REINACH. *Paris, Bruxelles*, 1919. G. VON OEST ET CIE.

De schrijver heeft, in tal van belangrijke betrekkingen, gelegenheid gehad, om goed op de hoogte te zijn van de oorlogsvoorbereidingen in zijn land. Reeds vóór den oorlog gepensionneerd zijnde, speelde hij geen actieve rol in het groote drama van 1914. Zijn schrijven mag dan ook zeker niet als een oratio pro domo beschouwd worden, waar hij toch de pen wil voeren, om het strategisch beleid van het Fransche opperbevel in Augustus 1914 te verdedigen tegen de talrijke aanvallen, die van bevoegde en onbevoegde zijde daartegen werden gericht.

Zooals bekend mag worden geacht, werd herhaaldelijk in de Fransche pers en in andere publicaties betoogd, dat de Fransche concentratie uitsluitend zou hebben rekening gehouden met een inval uit het Oosten, terwijl daarbij de mogelijkheid of waarschijnlijkheid van een inval door België te veel uit het oog zou zijn gehouden.

In het vlot en onderhoudend geschreven werkje vindt de Schr. gelegenheid, zeer leerzame beschouwingen te leveren over de verdediging van een land dat, numeriek in de minderheid zijnde, uit meerdere richtingen (door België en Luxemburg, over de O.-grens en door Zwitserland) kan worden aangevallen. Overtuigend toont hij aan, dat het onder die omstandigheden zelfs voor een groot land als Frankrijk ondoenlijk is, langs de geheele grens krachtigen weerstand te bieden, en dat het noodzakelijk kan zijn, zelfs groote en rijke gebieden op te offeren om het geheele land te redden. De sterkte, waarover men in

1914 beschikte, liet niet toe den vijand tegen te houden op de wijze, zooals die zich na de „course à la mer” in den positieoorlog heeft ontwikkeld.

Sprekende over de concentratie betoogt Schr., dat de Duitschers tegenover Frankrijk verschillende concentratieplannen gereed moesten hebben, en dat de te kiezen concentratie „sera dictée par notre propre dispositif de défense”. Dit schijnt een onjuiste voorstelling. Zeker zal de Duitse generale staf zeer nauwkeurig uit openbare en geheime bronnen de in Frankrijk bestaande stroomingen hebben bestudeerd in zake de wijze van optreden in „het” komende conflict, en bij het vaststellen van het concentratieplan daarmede rekening hebben gehouden. Eenmaal echter de oorlog uitgebroken, is echter het gekozen plan ten uitvoer gebracht, en kon dit niet plotseling, op grond van inkomende berichten betreffende maatregelen der Franschen, gewijzigd worden. Een bevestiging van deze zienswijze vindt men in het telegram van Keizer Wilhelm aan Koning George van 1 Aug. 1914, waarin gemeld werd, dat de mobilisatie op twee fronten om technische redenen niet ongedaan kon worden gemaakt.

Zeer belangwekkend is het hoofdstuk „Forteresses”, waarin ook thans nog groote waarde wordt toegekend aan vestingen, die gelegen zijn in de werkingssfeer van het veldleger, zoodat hare verdediging en die der aangrenzende veldstellingen één zijn. Aan spervestingen en andere geïsoleerde werken hecht Schr. zeer weinig waarde, omdat zij, blijkens de ervaring, de vijandelijke troepen niet ophouden. Deze gaan haar voorbij, en laten het aan de volgende zware artillerie (met dekkings-troepen) over, ze in enkele dagen te vernielen.

De generaal Palat heeft betoogd, dat het mislukken van het Duitse operatieplan in het W. niet toegeschreven moet worden aan den weerstand der Fr. legers in de Ardennen en aan de Sambre, maar dat dit te danken is aan de verdediging van Luik en aan het optreden van het Belgische leger. Vierkant hiertegenover staat Berthaut met zijn bovengenoemde uitspraak; terwijl de zware artillerie de Luiksche forten bevuurde, „les armées opéraient au delà sans plus se soucier des fortifications que si elles n'existaient pas. Liège tint douze jours sans avoir en aucune manière arrêté l'invasion. Les derniers forts tombèrent le 17 Août, alors que l'ennemi était au coeur de la Belgique”.

Ik deel deze zienswijze geheel. Schr. had er nog aan kunnen toevoegen, dat de opmarsch van den Duitschen rechtervleugel na genoeg uitsluitend oponthoud heeft ondervonden door.... de neutraliteit van Zuid-Limburg. Hieraan toch was het toe te schrijven, dat bovenmatig veel korpsen om en bij Aken moesten concentreren, om daarna te worden geperst door het defilé Visé-Nederlandsche grens. Eerst daarna konden zij zich uitbreiden om zich op de verschillende marschwegen gereed te stellen.

De lezing van „l'Erreur” wordt gaarne aanbevolen.

L.

juist
R
S

Les grandes batailles de la guerre. De la Marne à la Mer du Nord. Vues d'ensemble sur les opérations militaires (1914—1918) par le Général BERTHAUT. *Paris, Bruxelles, 1919.* G. VAN OEST ET CIE.

De Heer Reinach heeft zich de medewerking verzekerd van verschillende schrijvers, inzonderheid van hen, die zich reeds gedurende den oorlog onderscheidden door hunne critische pennevruchten; hij zal een reeks partieele studies doen verschijnen, die betrekking hebben op de verschillende groote slagen, welke op het Westfront zoowel als op het Oostfront en op het Italiaansche front plaats hadden. Het is wel is waar thans nog niet de tijd om „l'histoire” te schrijven, maar wel om een bijdrage voor de geschiedenis te leveren, die zich beperkt tot het beschrijven van en het leveren van commentaar op de belangrijkste feiten, ten aanzien waarvan thans reeds voldoende gegevens beschikbaar zijn.

In bovengenoemd boekje levert de generaal Berthaut, oud-„Directeur du service géographique de l'armée” de inleiding voor deze serie, waarbij hij thans reeds, voor wat het Westfront aangaat, den band legt tusschen de studiën welke zullen volgen. Eenvoudige overzichtelijke schetsen van het operatietooneel zijn aan het werk toegevoegd.

Schr. verstaat de kunst om in forsche lijnen de militair-geografische beteekenis van het operatietooneel te schetsen, en knoopt daaraan besprekingen vast van strategischen aard, naar aanleiding van de gebeurtenissen, welke tusschen de Marne en de Noordzee plaats hadden. Belangwekkend zijn de beknopte, zakelijke beschouwingen, gewijd aan: den terugtocht van Joffre naar de Marne met ontblooting van Parijs, aan den Marneslag en vooral ook aan het verlengen van het front tot aan de Noordzee, als gevolg van de pogingen om de tegenpartij te omvatten.

De schrijver is er zeer zeker in geslaagd om duidelijk het verband in het licht te stellen dat bestaat tusschen de militaire operaties en de natuurlijke stellingen die het terrein biedt. Hij komt daarbij, na de beteekenis van de verschillende sectoren van het front uit een strategisch oogpunt te hebben beschouwd, tot de conclusie, dat de natuurlijke stellingen, welke niet worden omtrokken en wier lengte evenredig is met de beschikbare troepen, hare vroegere waarde geheel hebben behouden.

De indruk van deze inleiding is een zeer gunstige. Met belangstelling wordt uitgezien naar de vervolgwerven.

L.

Ter aankondiging ontvangen.

Tabel van Lichtingen en Jaarklassen, aangaande het jaar van aanvang en dat van eindiging van den dienstplicht bij de Militie, de Landweer en den Landstorm. (Opgemaakt naar den toestand van 1 Augustus 1919.) *Alphen a/d Rijn*, N. SAMSON.

Battefeld's groote vredeskaart van Europa en West-Azië, 1919. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ ELSEVIER.

Elta-nummer van het Militair Technisch Tijdschrift. Vraagstukken der vliegtechniek. *Delft*, C. HARMS TIEPEN.